

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ
ΤΜΗΜΑ ΜΗΧΑΝΙΚΩΝ ΧΩΡΟΤΑΞΙΑΣ, ΠΟΛΕΟΔΟΜΙΑΣ & ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗΣ
ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ
ΤΜΗΜΑ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ
ΔΙΑΤΜΗΜΑΤΙΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ
«ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΣ ΚΑΙ ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ»

ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΗ ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ
ΣΧΕΔΙΟ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ ΠΡΑΣΙΝΟΥ ΠΡΟΟΡΙΣΜΟΥ : Η ΠΕΡΙΠΤΩΣΗ ΤΟΥ ΠΗΛΙΟΥ
ΜΑΓΝΗΣΙΑΣ

Συγγραφέας:

Δήμητρα Β. Τσαγγαρή

Επιβλέπων Καθηγητής:

Καραχάλης Γεώργιος - Νικόλαος

Βόλος, Ιανουάριος 2025

Δηλώνω πως η παρούσα Μεταπτυχιακή Διπλωματική Εργασία εκπονήθηκε από εμένα και αντιπροσωπεύει τις προσωπικές μου απόψεις. Επίσης δηλώνω, γνωρίζοντας τον κώδικα Δεοντολογίας του Πανεπιστημίου Θεσσαλίας ως προς την προστασία των πνευματικών δικαιωμάτων τρίτων και το αδίκημα της λογοκλοπής, ότι αναφέρω πλήρως όλες τις πηγές στις οποίες ανέτρεξα για την εκπόνηση της διπλωματικής μου εργασίας.

Ονοματεπώνυμο: Δήμητρα Β. Τσαγγαρή

Υπογραφή

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Σκοπός της παρούσας εργασίας είναι η κατάρτιση ενός σχεδίου διαχείρισης για το Πήλιο Μαγνησίας, ένα πράσινο τουριστικό προορισμό που να συνδυάζει την βιωσιμότητα και την ανθεκτικότητα, δύο έννοιες που αλληλοσυμπληρώνονται στη θεωρία και τη βιβλιογραφία. Ο συνδυασμός βιωσιμότητας και ανθεκτικότητας είναι απαραίτητος ώστε να καταστρωθεί ένα ολιστικό πλάνο τουριστικής διαχείρισης και προβολής της μελέτης περίπτωσης. Μέσω συνεντεύξεων των εμπλεκόμενων φορέων, μπορούμε να εξαγάγουμε σημαντικά συμπεράσματα για τις στρατηγικές πράσινου τουρισμού, τις προκλήσεις εφαρμογής τους, τη βιωσιμότητα του τουριστικού μοντέλου, τον ρόλο των επιχειρήσεων αλλά και της τοπικής αυτοδιοίκησης, με στόχο την επίτευξη της βιώσιμης ανάπτυξης και της ανθεκτικότητας.

Λέξεις κλειδιά: Πράσινος προορισμός, ανθεκτικότητα, βιωσιμότητα, σχέδιο διαχείρισης, Πήλιο

Green destination management plan : The case of Pelion Magnesia

ABSTRACT

The aim of this paper is to develop a management plan for Pelion Magnesia, a green tourist destination that combines sustainability and resilience, two concepts that complement each other in theory and literature. The combination of sustainability and resilience is necessary to develop a holistic tourism management and promotion plan for the case study. Through stakeholder interviews, we can draw important conclusions about green tourism strategies, their implementation challenges, the sustainability of the tourism model, the role of businesses and local government in order to achieve sustainable development and resilience.

Key words : Green destination, resilience, sustainability, management plan, Pelion

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

1. ΕΙΣΑΓΩΓΗ

2. ΕΝΝΟΙΟΛΟΓΙΚΗ ΑΝΑΛΥΣΗ ΒΑΣΙΚΩΝ ΟΡΩΝ

2.1 ΠΡΑΣΙΝΟΣ ΠΡΟΟΡΙΣΜΟΣ

2.2 ΣΧΕΔΙΟ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ

2.3 ΠΡΑΣΙΝΟΣ ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ

2.4 ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΕΣ ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΥ

3. ΑΝΑΛΥΣΗ ΟΡΩΝ ΠΟΥ ΣΧΕΤΙΖΟΝΤΑΙ ΜΕ ΤΟ ΘΕΜΑ ΤΗΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ ΚΑΙ ΣΥΝΑΝΤΟΥΝΤΑΙ ΣΥΧΝΑ ΣΤΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

3.1 ΒΙΩΣΙΜΟΤΗΤΑ

3.2 ΑΝΘΕΚΤΙΚΟΤΗΤΑ

3.3 ΤΡΩΤΟΤΗΤΑ Ή ΕΥΠΑΘΕΙΑ

3.4 ΣΥΓΚΡΙΣΗ ΒΙΩΣΙΜΟΤΗΤΑΣ, ΑΝΘΕΚΤΙΚΟΤΗΤΑΣ ΚΑΙ ΤΡΩΤΟΤΗΤΑΣ

4. ΠΡΟΚΛΗΣΕΙΣ ΚΑΙ ΕΥΚΑΙΡΙΕΣ ΣΤΗ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗ ΠΡΑΣΙΝΩΝ ΠΡΟΟΡΙΣΜΩΝ

4.1 ΕΠΙΠΤΩΣΕΙΣ ΚΛΙΜΑΤΙΚΗΣ ΑΛΛΑΓΗΣ

4.2 ΔΕΣΜΕΥΣΗ ΤΟΠΙΚΩΝ ΚΟΙΝΟΤΗΤΩΝ

4.3 ΘΕΜΑΤΑ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ ΔΙΑΚΥΒΕΡΝΗΣΗΣ

5. ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΕΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΝΙΣΧΥΣΗ ΤΗΣ ΑΝΘΕΚΤΙΚΟΤΗΤΑΣ ΣΕ ΠΡΑΣΙΝΟΥΣ ΠΡΟΟΡΙΣΜΟΥΣ

5.1. ΠΡΑΚΤΙΚΕΣ ΠΡΟΣΑΡΜΟΣΤΙΚΗΣ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ

5.2 ΚΑΙΝΟΤΟΜΕΣ ΛΥΣΕΙΣ ΚΑΙ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΑ

5.3 ΣΥΝΕΡΓΑΣΕΙΣ ΚΑΙ ΣΥΜΠΡΑΞΕΙΣ

6. ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ

6.1 ΣΚΟΠΟΣ ΚΑΙ ΕΡΕΥΝΗΤΙΚΑ ΕΡΩΤΗΜΑΤΑ

6.2 ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ ΚΑΙ ΔΕΙΓΜΑ ΤΗΣ ΕΡΕΥΝΑΣ

6.3 ΑΔΥΝΑΜΙΕΣ ΤΗΣ ΕΡΕΥΝΑΣ

7. ΜΕΛΕΤΗ ΠΕΡΙΠΤΩΣΗΣ: ΠΗΛΙΟ ΜΑΓΝΗΣΙΑΣ

7.1 ΓΕΩΜΟΡΦΟΛΟΓΙΚΑ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ, ΚΛΙΜΑ, ΦΥΣΙΚΟ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ

7.2 ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΗ ΚΛΗΡΟΝΟΜΙΑ

7.3 ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΕΣ ΠΡΟΚΛΗΣΕΙΣ

7.4 SWOT ΑΝΑΛΥΣΗ ΠΗΛΙΟΥ

8. ΣΥΚΓΡΙΤΙΚΗ ΑΝΑΛΥΣΗ ΜΕΛΕΤΗΣ ΠΕΡΙΠΤΩΣΗΣ ΜΕ ΠΡΑΣΙΝΟ ΠΡΟΟΡΙΣΜΟ : ΤΟ ΕΘΝΙΚΟ ΠΑΡΚΟ CINQUE TERRE

8.1 ΠΡΟΦΙΛ CINQUE TERRE

8.2 ΟΜΟΙΟΤΗΤΕΣ ΚΑΙ ΔΙΑΦΟΡΕΣ ΜΕ ΤΟ ΠΗΛΙΟ

8.3 ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΕΙΣ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ ΚΑΙ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΕΣ ΑΝΘΕΚΤΙΚΟΤΗΤΑΣ

9. ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ ΤΗΣ ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑΣ

10. ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

10.1 ΓΕΝΙΚΑ ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ ΚΑΙ ΜΕΛΛΟΝΤΙΚΕΣ ΕΡΕΥΝΗΤΙΚΕΣ ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ

10.2 ΕΙΔΙΚΑ ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ ΓΙΑ ΤΟ ΠΗΛΙΟ

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ

Θα ήθελα να ευχαριστήσω τον επιβλέποντα καθηγητή μου καθώς και την επιτροπή για την υποστήριξη και την κατανόηση τους. Επίσης ένα μεγάλο ευχαριστώ στην οικογένειά μου για την στήριξη της.

Στη μνήμη της μητέρας μου

1. ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Οι περιβαλλοντικές, κοινωνικές, οικονομικές και υγειονομικές κρίσεις των τελευταίων ετών, επιτείνουν την ανάγκη για τη βιώσιμη ανάπτυξη και την ανθεκτικότητα των πόλεων και των προορισμών. Η πανδημία Covid-19, καθώς και τα ακραία κλιματικά φαινόμενα που παρατηρούνται παγκοσμίως την τελευταία πενταετία, αποτέλεσαν την αφορμή για τους τουριστικούς προορισμούς να επανεξετάσουν τις προτεραιότητες τους και να ενισχύσουν τα μοναδικά χαρακτηριστικά τους, που τους διαφοροποιούν από τους υπόλοιπους αλλά και να επανακαθορίσουν τον σχεδιασμό και την διαχείρισή τους. Τα χαρακτηριστικά αυτά συνδέονται τόσο με τα φυσικά όσο και με τα πολιτιστικά και ανθρωπογενή στοιχεία των προορισμών, τα οποία θα πρέπει να διατηρηθούν, να αναβαθμιστούν και να αξιοποιηθούν προς την κατεύθυνση μιας βιώσιμης και ανθεκτικής ανάκαμψης (Traskevich et al., 2023; Della Corte et al., 2021). Το 2015 ο Οργανισμός των Ηνωμένων Εθνών υιοθέτησε στο πλαίσιο της Αντζέντας 2030 για τη Βιώσιμη Ανάπτυξη, 17 στόχους Βιώσιμης Ανάπτυξης, ένα σύνολο παγκόσμιων στόχων. Ανάμεσα σε αυτούς τους 17 στόχους, ξεχωρίζουν οι ακόλουθοι : **Στόχος 11 "Βιώσιμες Πόλεις και Κοινότητες** – Δημιουργία ασφαλών, ανθεκτικών και βιώσιμων πόλεων", **Στόχος 13 "Δράση για το Κλίμα** – Αντιμετώπιση της κλιματικής αλλαγής" και **Στόχος 17 "Συνεργασία για τους Στόχους** – Ενίσχυση της διεθνούς συνεργασίας για τη βιώσιμη ανάπτυξη (Abdellatif, H. et al., 2024)

Το Πήλιο Μαγνησίας είναι ένας πράσινος και ορεινός προορισμός στην κεντρική Ελλάδα που συνδυάζει το ορεινό περιβάλλον με τη θάλασσα. Έχει πληγεί σε μεγάλο βαθμό από την πανδημική κρίση, όσο και από φυσικές καταστροφές, αλλά τα χαρακτηριστικά του παρέχουν τα θεμέλια για την ανάκαμψη του ως πράσινου προορισμού. Αν και ο σχεδιασμός και η διαχείρισή του έχουν κάποιες σχετικές δράσεις και προϋποθέσεις προς αυτή την κατεύθυνση, υπάρχει ανάγκη για ένα ολιστικό, στρατηγικό σχέδιο διαχείρισης.

Η διαχείριση προορισμών όπως το Πήλιο Μαγνησίας απαιτεί ένα στρατηγικό σχέδιο που δίνει έμφαση στη βιωσιμότητα και την ανθεκτικότητα, ιδίως όταν γίνονται συγκρίσεις με αξιόλογα παραδείγματα όπως των Cinque Terre στην Ιταλία. Αυτό περιλαμβάνει την ενσωμάτωση οικολογικών πρακτικών με την εμπλοκή της κοινότητας για τη δημιουργία ενός πλαισίου που όχι μόνο διατηρεί το φυσικό περιβάλλον αλλά και ενισχύει την κοινωνικοοικονομική ευημερία των τοπικών πληθυσμών. Εξετάζοντας τις επιτυχίες και τις προκλήσεις που αντιμετώπισε η περιοχή του Cinque Terre, μπορούμε να εντοπίσουμε

τις βέλτιστες πρακτικές που μπορούν να εφαρμοστούν στο μοναδικό πλαίσιο της μελέτης περίπτωσης της παρούσας εργασίας. Αυτή η συγκριτική ανάλυση θα φωτίσει τις αποτελεσματικές στρατηγικές διαχείρισης που προωθούν τη βιωσιμότητα και την ανθεκτικότητα στον τουρισμό, βελτιώνοντας τελικά τη συνολική εμπειρία των επισκεπτών και διατηρώντας παράλληλα το φυσικό περιβάλλον.

Οι πράσινοι προορισμοί πρέπει να προστατεύονται, επειδή είναι εύθραυστα οικοσυστήματα. Η κλιματική αλλαγή και η υπερθέρμανση του πλανήτη έχουν ισχυρό αντίκτυπο στους παράκτιους σχηματισμούς. Από τη μία πλευρά, απειλούνται από την άνοδο της στάθμης της θάλασσας, τις ξηρασίες και τις πυρκαγιές- από την άλλη, καταστρέφονται από τον μαζικό τουρισμό, τις οικοδομικές τάσεις και την παραμέληση. Οι προορισμοί που βρέθηκαν σε μια τέτοια κατάσταση αναγκάστηκαν να βρουν νέες στρατηγικές ανάπτυξης. Η πανδημία COVID-19 επηρέασε επιπλέον τον τουρισμό. Αυτή είναι μια ευκαιρία να επανεξετάσουμε τη στρατηγική, το όραμα και την αποστολή της τουριστικής ανάπτυξης στους παράκτιους προορισμούς, να μειώσουμε τον υπερτουρισμό και να αφήσουμε χώρο στη φύση (Praptika I. et al., 2024).

Η παρούσα έρευνα επικεντρώνεται στο σχέδιο διαχείρισης για την πράσινη ανάπτυξη του Πηλίου Μαγνησίας ως τουριστικού προορισμού. Πραγματοποιείται συγκριτική ανάλυση του Εθνικού Πάρκου Cinque Terre όσον αφορά τις καλές πρακτικές για την οικοδόμηση ανθεκτικότητας σε επίπεδο προορισμού.

Τα τελευταία χρόνια, πολλές περιοχές σε όλο τον κόσμο έχουν καταβάλει προσπάθειες για να αγκαλιάσουν μια πράσινη μετάβαση και ταυτόχρονα να είναι ανθεκτικές στις επιπτώσεις της κλιματικής αλλαγής. Ωστόσο, οι προορισμοί αυτοί πρέπει να διαχειριστούν προληπτικά τον τουρισμό με τρόπο που να υποστηρίζει αυτή τη μετάβαση, αντί να τη θεωρούν ως μια άμεση απειλή που πρέπει να αποφευχθεί. Το Πήλιο αναλύεται συγκριτικά με την περιοχή παγκόσμιας κληρονομιάς Cinque Terre της UNESCO στην Ιταλία. Εξάγονται διάφορα διδάγματα για την επιτυχή διαχείριση και τον σχεδιασμό του τουρισμού σε παρόμοιες ευάλωτες παράκτιες-ορεινές περιοχές, ξεκινώντας από την αναγκαιότητα αντιμετώπισης των επιπτώσεων της κλιματικής αλλαγής (Dastgerdi et.al 2022). Επισημαίνεται η απουσία συνεχιζόμενων πρωτοβουλιών που αφορούν την αειφορία του τουρισμού και την προσαρμογή στην κλιματική αλλαγή, παρόλο που θα έπρεπε να θεωρείται προτεραιότητα για τους προορισμούς με παράκτια χαρακτηριστικά. Καταδεικνύεται επίσης πώς η τρωτότητα ή ευπάθεια και το ανθρώπινο κεφάλαιο πρέπει

να πλαισιώσουν το πεδίο εφαρμογής του σχεδιασμού της ανθεκτικότητας εν μέσω διαφορών στις τοπικές ικανότητες (Calgaro et al, 2013). Επιπλέον, αποδεικνύεται ότι η επιτυχής διαχείριση και ο σχεδιασμός του τουρισμού λαμβάνουν υπόψη ευρύτερες συνεργασίες, καθώς οι τοπικές αρχές δεν μπορούν να διαχειριστούν τον τουρισμό μόνες τους. Τέλος, επισημαίνεται πώς η διαχείριση και ο σχεδιασμός του τουρισμού πρέπει να αναπτύσσουν ταυτόχρονα πλαίσια παρακολούθησης για την ανθεκτικότητα.

Η πρόσφατη έρευνα θεωρεί τις πράσινες επενδύσεις απαραίτητη προτεραιότητα για τους προορισμούς προκειμένου να διατηρήσουν την ελκυστικότητα και την ανταγωνιστικότητά τους (Martini U., 2020).

Η παρούσα εργασία αποτελείται από δέκα κεφάλαια. Στο πρώτο κεφάλαιο αναφέρονται κάποια εισαγωγικά στοιχεία για το θέμα της διπλωματικής, ενώ στο δεύτερο κεφάλαιο επιχειρείται μια εννοιολογική ανάλυση των βασικών εννοιών του θέματος, όπως πράσινος τουρισμός, σχέδιο διαχείρισης, πράσινος προορισμός και στρατηγικές σχεδιασμού. Στο τρίτο κεφάλαιο αναλύεται το θεωρητικό πλαίσιο βασικών εννοιών της βιβλιογραφίας, όπως βιωσιμότητα, ανθεκτικότητα, ευπάθεια ή τρωτότητα καθώς επίσης μια σύγκριση των ανωτέρω εννοιών. Στη συνέχεια στο κεφάλαιο τέσσερα, γίνεται παράθεση των προκλήσεων και ευκαιριών στη διαχείριση πράσινων προορισμών, στο πέμπτο κεφάλαιο μια αναφορά των στρατηγικών για την ενίσχυση της ανθεκτικότητας και της βιωσιμότητας σε πράσινους προορισμούς, ακολουθεί στο έκτο κεφάλαιο η παρουσίαση της μεθοδολογίας, στο έβδομο κεφάλαιο η παρουσίαση της μελέτης περίπτωσης, του Πηλίου Μαγνησίας, στο όγδοο κεφάλαιο η παρουσίαση της συγκριτικής ανάλυσης του Πηλίου με την περιοχή Cinque Terre, ενώ ακολουθεί στο ένατο κεφάλαιο η παρουσίαση των αποτελεσμάτων της μεθοδολογίας, και τέλος στο δέκατο κεφάλαιο η παράθεση των συμπερασμάτων της εργασίας.

2. ΕΝΝΟΙΟΛΟΓΙΚΗ ΑΝΑΛΥΣΗ ΒΑΣΙΚΩΝ ΟΡΩΝ ΤΗΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ

2.1. ΠΡΑΣΙΝΟΣ ΠΡΟΟΡΙΣΜΟΣ

Ο πράσινος τουριστικός προορισμός αναφέρεται σε ένα τόπο που ενσωματώνει ενεργά περιβαλλοντικά βιώσιμες πρακτικές στην τουριστική του βιομηχανία, ενώ παράλληλα προωθεί τη φυσική και πολιτιστική του κληρονομιά. Επικεντρώνεται στη μείωση των αρνητικών περιβαλλοντικών επιπτώσεων, στη διατήρηση των πόρων και στη συμμετοχή

των τοπικών κοινοτήτων σε βιώσιμες οικονομικές δραστηριότητες. Στα βασικά χαρακτηριστικά των πράσινων προορισμών θα μπορούσαμε να συμπεριλάβουμε : Α) Εστίαση στην αειφορία με την εφαρμογή φιλικών προς το περιβάλλον πρακτικών, όπως είναι οι ανανεώσιμες πηγές ενέργειας, η μείωση των αποβλήτων και η εξοικονόμηση νερού, καθώς και η διατήρηση του φυσικού τοπίου και της βιοποικιλότητας. Β) Προστασία της πολιτιστικής και φυσικής κληρονομιάς με την προώθηση των πολιτιστικών παραδόσεων, της τοπικής χειροτεχνίας και των ιστορικών χώρων, Γ) Δέσμευση της κοινότητας που επιτυγχάνεται με την ενεργό συμμετοχή των τοπικών κοινοτήτων στην τουριστική ανάπτυξη. Η συμμετοχή της τοπικής κοινότητας αποφέρει Οικονομικά οφέλη για τους ντόπιους, όπως θέσεις εργασίας και ευκαιρίες για επιχειρηματικότητα. Δ) Χαμηλό περιβαλλοντικό αποτύπωμα: Περιορισμός του υπερτουρισμού μέσω ανώτατων ορίων επισκεπτών ή προωθητικών ενεργειών εκτός περιόδου αιχμής, ενθάρρυνση βιώσιμων μεθόδων μεταφοράς, όπως το ποδήλατο, οι περιηγήσεις με τα πόδια ή τα ηλεκτρικά οχήματα, Ε) Εκπαίδευση και ευαισθητοποίηση: Προγράμματα για την εκπαίδευση των τουριστών σχετικά με τη διατήρηση του περιβάλλοντος καθώς και προώθηση της υπεύθυνης συμπεριφοράς των επισκεπτών. Μερικά παραδείγματα πράσινων προορισμών αποτελούν η Σλοβενία, η Κόστα Ρίκα, οι Αζόρες και η Ταιλάνδη (Li R., 2024).

2.2 ΣΧΕΔΙΟ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ

Με τον όρο σχέδιο διαχείρισης εννοούμε ένα στρατηγικό σχέδιο που περιγράφει τους στόχους, τις πολιτικές και τις δράσεις για τη βιώσιμη ανάπτυξη και λειτουργία μιας συγκεκριμένης περιοχής ή ενός συστήματος. Στο πλαίσιο του τουρισμού και της ανθεκτικότητας των προορισμών, τα σχέδια διαχείρισης επικεντρώνονται στην προστασία των φυσικών και πολιτιστικών αγαθών, στην αντιμετώπιση των κινδύνων και στην εξασφάλιση βιώσιμων οικονομικών και κοινωνικών οφελών. Τα κύρια χαρακτηριστικά που πρέπει να περιλαμβάνει ένα σχέδιο διαχείρισης είναι τα ακόλουθα: 1) Σαφείς στόχοι: Καθορισμός στόχων όπως η διατήρηση, η οικονομική ανάπτυξη και η ευημερία της κοινότητας, καθώς και καθορισμός μακροπρόθεσμες στρατηγικές και βραχυπρόθεσμες δράσεις. 2) Συμμετοχή των ενδιαφερομένων μερών: Συμπερίληψη των τοπικών κοινοτήτων, των κυβερνητικών υπηρεσιών, των ΜΚΟ και των ιδιωτικών φορέων στις διαδικασίες λήψης αποφάσεων, καθώς και συνεργασία που διασφαλίζει ότι τα σχέδια αντιμετωπίζουν διαφορετικές ανάγκες και πόρους. 3) Αξιολόγηση και

μετριασμός κινδύνων: Προσδιορισμός πιθανών απειλών (π.χ. φυσικές καταστροφές, κλιματική αλλαγή, υπερτουρισμός). Ανάπτυξη προληπτικών μέτρων και στρατηγικών αντιμετώπισης έκτακτης ανάγκης. 4) Παρακολούθηση και αξιολόγηση: Συνεχής αξιολόγηση των αποτελεσμάτων σε σχέση με τους καθορισμένους στόχους και προσαρμοστική διαχείριση για την ενσωμάτωση νέων πληροφοριών και μεταβαλλόμενων συνθηκών. 5) Τέλος η ενσωμάτωση με τα πλαίσια ανθεκτικότητας: Αντιμετώπιση της κοινωνικής, οικονομικής και περιβαλλοντικής ανθεκτικότητας και κυρίως βελτίωση της ικανότητας των προορισμών να ανακάμπτουν από διαταραχές και να προσαρμόζονται σε μελλοντικές προκλήσεις (Banwayo et al, 2020).

2.3 ΠΡΑΣΙΝΟΣ ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ

Οι περιβαλλοντικές ανησυχίες άρχισαν να αυξάνονται σταδιακά από τα μέσα της δεκαετίας του 1970, αρχικά από τους επιστήμονες, στη συνέχεια από μη κερδοσκοπικούς οργανισμούς και τέλος από την κοινή γνώμη, ενώ από τα τέλη του 1990, τον δυτικό κόσμο άρχισε να απασχολεί η επίδραση των επιπτώσεων του περιβάλλοντος στην οικονομία και την ανάπτυξη (Font X. et al, 2001). Ο πράσινος τουρισμός είναι μια μορφή βιώσιμου τουρισμού που στοχεύει στη μείωση των περιβαλλοντικών επιπτώσεων, στην προστασία του φυσικού και πολιτιστικού περιβάλλοντος και στην ενίσχυση των τοπικών κοινωνιών (Furqan A., et al. 2010). Οι στρατηγικές πράσινου τουρισμού αφορούν τη δημιουργία ενός ολοκληρωμένου σχεδίου ανάπτυξης που εναρμονίζεται με τις αρχές της αειφορίας. Η στρατηγική πράσινου τουρισμού είναι ένα μακροπρόθεσμο σχέδιο δράσης που καθορίζει τα μέτρα, τις πολιτικές και τις πρακτικές που θα εφαρμοστούν για να εξασφαλιστεί η βιώσιμη ανάπτυξη του τουρισμού σε μια περιοχή (Hong S. et al. 2003). Ο πράσινος τουρισμός αποτελεί τρόπο οικονομικής δραστηριότητας που δύναται να αυξήσει την ανάπτυξη της αγροτικής οικονομίας, μέσω της αύξησης των θέσεων εργασίας, της αύξησης των φόρων και της ενεργοποίησης της χρήσης των τοπικών πόρων, ενώ η στρατηγική ανάπτυξη των κοινωνικών, οικονομικών και οικολογικών σφαιρών, αυξάνει τη σημασία της συγκεκριμένης οικονομικής δραστηριότητας ως της πιο σημαντικής από όλους τους υπόλοιπους τομείς (Lagodiienko V., et al, 2022).

2.4 ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΕΣ ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΥ

Τα βασικά χαρακτηριστικά της στρατηγικής σχεδιασμού είναι τα εξής:

Α) Ολοκληρωμένη προσέγγιση: Συνδυάζει περιβαλλοντικές, κοινωνικές και οικονομικές παραμέτρους.

Β) Συμμετοχή όλων των εμπλεκομένων: Περιλαμβάνει τοπικές κοινότητες, επιχειρήσεις, τουρίστες και κυβερνητικούς φορείς.

Γ) Μακροπρόθεσμη βιωσιμότητα: Επικεντρώνεται στην προστασία των φυσικών πόρων και στη διατήρηση του πολιτιστικού πλούτου.

Δ) Καινοτομία και τεχνολογία: Αξιοποιεί σύγχρονες πρακτικές, όπως η χρήση ανανεώσιμων πηγών ενέργειας και η ψηφιοποίηση των υπηρεσιών (Chong S.K. et al. 1989).

Εν συνεχεία, συνοψίζοντας τα βήματα σχεδιασμού στρατηγικής πράσινου τουρισμού, καταγράφουμε τα εξής πέντε στάδια:

- 1) Ανάλυση της Υφιστάμενης Κατάστασης: Αξιολόγηση των φυσικών και πολιτιστικών πόρων της περιοχής. Καταγραφή των περιβαλλοντικών προκλήσεων και επιπτώσεων από τον τουρισμό. Ανάλυση της υφιστάμενης τουριστικής υποδομής και επιχειρηματικότητας. Κατανόηση των αναγκών και προσδοκιών των τουριστών και των τοπικών κοινωνιών.
- 2) Καθορισμός Στόχων και Προτεραιοτήτων : Προώθηση της περιβαλλοντικής ευαισθητοποίησης. Υιοθέτηση πρακτικών οικοτουρισμού και υπεύθυνου τουρισμού. Ενίσχυση της τοπικής οικονομίας μέσω πράσινων επιχειρήσεων. Μείωση του ανθρακικού αποτυπώματος των τουριστικών δραστηριοτήτων.
- 3) Σχεδιασμός Δράσεων και Μέτρων Ανάπτυξη πράσινων υποδομών (π.χ. οικολογικά καταλύματα, ανανεώσιμες πηγές ενέργειας). Προώθηση εναλλακτικών μορφών τουρισμού (αγροτουρισμός, οικοτουρισμός, πολιτιστικός τουρισμός). Εκπαίδευση και ενημέρωση τουριστών και επιχειρηματιών σε θέματα αειφορίας. Υιοθέτηση βιώσιμων πρακτικών μεταφορών.
- 4) Συνεργασία και Δικτύωση : Εμπλοκή των τοπικών κοινοτήτων και φορέων. Συνεργασία με διεθνείς οργανισμούς και περιβαλλοντικές ΜΚΟ. Προώθηση τουριστικών προϊόντων με οικολογικά πιστοποιητικά.
- 5) Εφαρμογή και Παρακολούθηση : Δημιουργία μηχανισμών ελέγχου και αξιολόγησης της προόδου. Χρήση δεικτών βιωσιμότητας (ενεργειακή κατανάλωση, διαχείριση απορριμμάτων, οικονομικά οφέλη για την τοπική κοινωνία). Συνεχής αναπροσαρμογή της στρατηγικής βάσει νέων δεδομένων (Kirovska Z., 2011).

3. ΑΝΑΛΥΣΗ ΤΩΝ ΟΡΩΝ ΠΟΥ ΣΧΕΤΙΖΟΝΤΑΙ ΜΕ ΤΟ ΘΕΜΑ ΤΗΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ ΚΑΙ ΣΥΝΑΝΤΩΝΤΑΙ ΣΥΧΝΑ ΣΤΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

3.1. ΒΙΩΣΙΜΟΤΗΤΑ

Η έννοια της βιωσιμότητας είναι πολυδιάστατη και περιλαμβάνει την αλληλεπίδραση μεταξύ περιβαλλοντικών, οικονομικών και κοινωνικών συστημάτων με στόχο την επίτευξη ισορροπημένης ανάπτυξης χωρίς να υπονομεύονται οι δυνατότητες των μελλοντικών γενεών. Η βιωσιμότητα μπορεί να οριστεί ως η ικανότητα διατήρησης ή βελτίωσης των συνθηκών ζωής των ανθρώπων και των οικοσυστημάτων μακροπρόθεσμα. Η πιο γνωστή περιγραφή της βιωσιμότητας δίνεται από την Έκθεση Brundtland του 1987, η οποία ορίζει τη βιώσιμη ανάπτυξη ως *«την ανάπτυξη που ικανοποιεί τις ανάγκες του παρόντος χωρίς να διακυβεύει την ικανότητα των μελλοντικών γενεών να ικανοποιήσουν τις δικές τους ανάγκες»* (Κοκκώσης Χ., Τσιάρτας, 2001).

Η βιωσιμότητα στηρίζεται σε τρεις βασικούς πυλώνες:

Α) Περιβαλλοντική Βιωσιμότητα: Η διατήρηση και προστασία του φυσικού περιβάλλοντος και των οικοσυστημάτων. Αυτό περιλαμβάνει τη διαχείριση των φυσικών πόρων, την προστασία της βιοποικιλότητας και την αντιμετώπιση της κλιματικής αλλαγής.

Β) Οικονομική Βιωσιμότητα: Η διατήρηση της οικονομικής ευημερίας μακροπρόθεσμα. Αυτό περιλαμβάνει τη δημιουργία ενός οικονομικού συστήματος που μπορεί να στηρίξει τη συνεχή ανάπτυξη χωρίς να εξαντλεί τους πόρους.

Γ) Κοινωνική Βιωσιμότητα: Η προώθηση κοινωνικής δικαιοσύνης και ευημερίας. Αυτό περιλαμβάνει την ισότητα, την υγεία, την εκπαίδευση, τα ανθρώπινα δικαιώματα και την πολιτική συμμετοχή (Roostie S, et al. 2019).

Ενώ η έννοια της βιωσιμότητας μελετάται από τους ερευνητές ήδη από τη δεκαετία του 1980, η έννοια της ανθεκτικότητας που αναλύεται στη συνέχεια, άρχισε να απασχολεί τους επιστήμονες αρκετά χρόνια αργότερα, καθώς ο όρος άρχισε να εμφανίζεται στην βιβλιογραφία από το έτος 2000 και μετά.

3.2 ΑΝΘΕΚΤΙΚΟΤΗΤΑ

Η ανθεκτικότητα των πράσινων τουριστικών προορισμών αναφέρεται στην ικανότητα των περιοχών αυτών να προσαρμόζονται, να ανακάμπτουν και να ευδοκιμούν εν μέσω διαφόρων περιβαλλοντικών, κοινωνικών και οικονομικών προκλήσεων. Η έννοια αυτή αποκτά ολοένα και μεγαλύτερη σημασία καθώς οι προορισμοί αντιμετωπίζουν πιέσεις από την κλιματική αλλαγή, τις οικονομικές διακυμάνσεις και άλλες παγκόσμιες αλλαγές. Τα τελευταία χρόνια πολυάριθμες μελέτες ανέπτυξαν εννοιολογικά πλαίσια για την κατανόηση και τη μέτρηση της ανθεκτικότητας στον τουρισμό. Αυτά τα πλαίσια συχνά ενσωματώνουν τις έννοιες της βιωσιμότητας και της ανθεκτικότητας, τονίζοντας την ανάγκη για μια ολιστική προσέγγιση που λαμβάνει υπόψη κοινωνικές, οικονομικές, θεσμικές και οικολογικές μεταβλητές (Espiner et al., 2017).

Η ανθεκτικότητα των πράσινων τουριστικών προορισμών αναλύεται συχνά μέσα από τον φακό των κοινωνικοοικολογικών συστημάτων. Η προσέγγιση αυτή εξετάζει τη διασύνδεση των ανθρώπινων και φυσικών συστημάτων και την ικανότητά τους να προσαρμόζονται στις αλλαγές. Μελέτες υπογραμμίζουν τη σημασία των προσαρμοστικών κύκλων και των πολύ-σταθερών καταστάσεων για την κατανόηση της ανθεκτικότητας των οικολογικών τουριστικών προορισμών (Holling C.S. 2007).

Η εμπειρική έρευνα και οι μελέτες περιπτώσεων παρέχουν πολύτιμες πληροφορίες για την πρακτική εφαρμογή των εννοιών της ανθεκτικότητας. Ο οικοτουρισμός με βάση την κοινότητα και οι πρωτοβουλίες πράσινης ανάκαμψης μπορούν να οικοδομήσουν έναν ανθεκτικό προορισμό αγροτικού τουρισμού. Στους βασικούς παράγοντες επιτυχίας περιλαμβάνονται η ευέλικτη ηγεσία της κοινότητας, οι έγκαιρες προσπάθειες αποκατάστασης των δασών και οι συνεργασίες με εθελοντικές οργανώσεις. Επιπρόσθετα αναδεικνύεται ως σημαντικός ο συνδυασμός της ανθεκτικότητας και της βιωσιμότητας για τις υποδομές ενός προορισμού, καθώς και ως προϋπόθεση ενός πολυεπίπεδου σχεδιασμού των φορέων συμμετοχής και καινοτόμων τρόπων για το χτίσιμο συνεργασιών (Achour N. et al, 2015).

Η έρευνα εντοπίζει διάφορες προκλήσεις για την οικοδόμηση και τη διατήρηση της ανθεκτικότητας σε πράσινους τουριστικούς προορισμούς. Σε αυτές περιλαμβάνονται οι επιπτώσεις της κλιματικής αλλαγής, όπως οι ακραίες θερμοκρασίες και η άνοδος της στάθμης της θάλασσας, οι οποίες απειλούν μεσογειακούς προορισμούς που βασίζονται

στον ηλιακό και παραθαλάσσιο τουρισμό, ενώ η έννοια της ανθεκτικότητας εμφανίζεται ως νέα προοπτική και στην αγροτική ανάπτυξη,, τονίζοντας τη σημασία της προσαρμοστικής ικανότητας, της μάθησης και της καινοτομίας, καθώς και την ανάγκη κινητοποίησης ενός συνδυασμού τοπικών πόρων για την οικοδόμηση ενός πιο ανθεκτικού μέλλοντος (Scott M. et al, 2013).

Συμπερασματικά μπορούμε να πούμε πως η ανθεκτικότητα στους πράσινους τουριστικούς προορισμούς είναι μια πολύπλευρη έννοια που απαιτεί μια ολοκληρωμένη προσέγγιση, συνδυάζοντας τις θεωρίες της βιωσιμότητας και της ανθεκτικότητας. Με την κατανόηση και την εφαρμογή πλαισίων κοινωνικο-οικολογικών συστημάτων, την αξιοποίηση πρωτοβουλιών με βάση την κοινότητα και την αντιμετώπιση των μοναδικών προκλήσεων που αντιμετωπίζουν αυτοί οι προορισμοί, οι ενδιαφερόμενοι μπορούν να ενισχύσουν την ανθεκτικότητα και τη βιωσιμότητα του τουρισμού ενόψει των παγκόσμιων αλλαγών. (Klein R., 2003)

3.3 ΤΡΩΤΟΤΗΤΑ

Η τρωτότητα ή ευπάθεια, είναι μια πολύπλευρη έννοια που περιλαμβάνει την ευαισθησία των προορισμών σε διάφορους στρεσογόνους παράγοντες, συμπεριλαμβανομένων περιβαλλοντικών, κοινωνικών και οικονομικών παραγόντων. Αυτή η ευαισθησία μπορεί να οδηγήσει σε μια σειρά προκλήσεων, ιδίως όταν οι προορισμοί έρχονται αντιμέτωποι με φυσικές καταστροφές, οικονομικές υφέσεις ή κοινωνικές αναταραχές. Η κατανόηση της δυναμικής της ευπάθειας είναι ζωτικής σημασίας για την ανάπτυξη αποτελεσματικών στρατηγικών για την ενίσχυση της ανθεκτικότητας (Walker et.al, 2004).

Η τρωτότητα, η οποία συχνά ορίζεται ως η ευαισθησία σε βλάβη ή απώλεια, διαδραματίζει κρίσιμο ρόλο στη διαμόρφωση της ανθεκτικότητας των προορισμών, ιδίως απέναντι στις περιβαλλοντικές, κοινωνικές και οικονομικές προκλήσεις. Η έννοια αυτή είναι ιδιαίτερα σημαντική στο πλαίσιο των τουριστικών προορισμών, όπου οι φυσικές καταστροφές, η οικονομική ύφεση και οι κοινωνικές αναταραχές μπορούν να διαταράξουν σημαντικά την τοπική κοινότητα και την οικονομική της σταθερότητα. Η κατανόηση του τρόπου με τον οποίο η ευπάθεια διασταυρώνεται με την ανθεκτικότητα επιτρέπει στους ενδιαφερόμενους φορείς να αναπτύσσουν στρατηγικές που όχι μόνο

μετριάζουν τους κινδύνους αλλά και ενισχύουν την ανάκαμψη και την ανάπτυξη. Η κατανόηση αυτή είναι ζωτικής σημασίας για τη διαμόρφωση ανθεκτικών συστημάτων που μπορούν να αντέξουν σε κλονισμούς και στρεσογόνους παράγοντες, οδηγώντας τελικά σε βιώσιμη ανάπτυξη και βελτιωμένη ποιότητα ζωής για τις κοινότητες.

Η τρωτότητα είναι μια σύνθετη κατασκευή που χρησιμοποιείται σε ένα πλήθος πλαισίων, ωστόσο υπάρχουν κοινά σημεία μεταξύ των εφαρμογών της. Στόχος είναι να βελτιωθεί η κατανόηση της τρωτότητας στους προορισμούς με την επανεξέταση των εννοιολογήσεων της σε όλους τους επιστημονικούς κλάδους. Η ανασκόπηση αποκαλύπτει ότι η τρωτότητα γίνεται τακτικά αντιληπτή ως ένα πολυδιάστατο ζήτημα που χρήζει αξιολόγησης και διαχείρισης. Δεν είναι η δυνητική αντιξοότητα που αποτελεί πρωταρχικό μέλημα, αλλά η ευαισθησία και η ικανότητα αντιμετώπισης του συστήματος που επηρεάζεται. Αυτές οι ομοιότητες υποδηλώνουν ότι η τρωτότητα και η ανθεκτικότητα συμβαδίζουν και ο συνδυασμός της ανθεκτικότητας με την προοπτική του προορισμού φαίνεται να αποτελεί μια ενδιαφέρουσα οδό για μελλοντική έρευνα.

Για τους τουρίστες, η ευπάθεια είναι η ευαισθησία να βιώσουν ένα αποπροσανατολιστικό ή/και επιζήμιο γεγονός όταν βρίσκονται μακριά από την πατρίδα τους. Το αίσθημα της ευαλωτότητας πιστεύεται ότι έχει άμεση επίδραση στην επιθυμία για ταξίδι. Ακόμα, η ταξιδιωτική εμπειρία μπορεί να θεωρηθεί ως μια ασταθής ταλάντωση μεταξύ καταστάσεων αισθητής ευαλωτότητας και αίσθησης ασφάλειας (Walker et.al, 2004). Για τους προορισμούς, η ευαλωτότητα σχετίζεται με την ευαισθησία και τις πιθανές δυσμενείς επιπτώσεις των εξωτερικών πιέσεων και κλονισμών. Οι πιέσεις και τα σοκ μπορούν να συνδεθούν με ποικίλα φαινόμενα, όπως πολιτικές αναταραχές, τρομοκρατία, επιδημίες, φυσικές καταστροφές και ανθρωπογενείς καταστροφές. Η ανθεκτικότητα αναφέρεται στην ικανότητα ενός συστήματος να αντέχει, να απορροφά ή να προσαρμόζεται σε εξωτερικές πιέσεις και σοκ (Calgaro E., 2013). Ως εκ τούτου, η ανθεκτικότητα και η τρωτότητα είναι στενά συνυφασμένες. Στους προορισμούς, η ευαισθησία ή η ικανότητα αντιμετώπισης του επηρεαζόμενου συστήματος θεωρείται πιο σημαντική από τη φύση της ίδιας της πίεσης ή του σοκ. Ο στόχος είναι να συμβάλει στην καλύτερη κατανόηση της ευπάθειας στο πλαίσιο των προορισμών, επανεξετάζοντας τις εννοιολογήσεις της σε διάφορους επιστημονικούς κλάδους.

Η τρωτότητα είναι μια κατάσταση και μια ανησυχία όχι μόνο όσον αφορά τις επικίνδυνες μορφές ταξιδιού, αλλά ότι η βιωμένη τρωτότητα εδώ και τώρα διαπερνά ολόκληρη την

ταξιδιωτική εμπειρία ως εγγενές μέρος που αποτελείται από πολλούς τύπους και βαθμούς. Ως εκ τούτου, η εξέταση της τρωτότητας αφορά τόσο τους τουρίστες όσο και τους προορισμούς. Πέρα από αυτό, τα πλεονεκτικά σημεία και τα πλαίσια διαφέρουν σημαντικά. Παρά τη συνεχιζόμενη φρενίτιδα σχετικά με την ανάγκη των προορισμών να καταστούν ανθεκτικοί, φαίνεται ότι η ευπάθεια δεν έχει ακόμη αντιμετωπιστεί πρακτικά και ολοκληρωμένα σε αυτό το πλαίσιο. Ως εκ τούτου, η κατάσταση αυτή προσκαλεί την εξέταση και την κατανόηση της ευπάθειας και της σύνδεσής της με την ανθεκτικότητα στο πλαίσιο των προορισμών ως εφαλτήριο για περαιτέρω έρευνα. Η σχέση μεταξύ τρωτότητας και ανθεκτικότητας στους προορισμούς είναι μια σύνθετη αλληλεπίδραση που επηρεάζει την ικανότητά τους να προσαρμόζονται και να ανακάμπτουν από διάφορες προκλήσεις. Η σχέση αυτή διαμορφώνεται από διάφορους παράγοντες, συμπεριλαμβανομένων των κοινωνικοοικονομικών συνθηκών, της περιβαλλοντικής βιωσιμότητας και του κοινωνικού ιστού της κοινότητας. Η κατανόηση του τρόπου με τον οποίο η ευπάθεια επηρεάζει την ανθεκτικότητα μπορεί να παράσχει πολύτιμες γνώσεις σχετικά με τις αναπτυξιακές στρατηγικές που μπορούν να εφαρμόσουν οι προορισμοί για να ενισχύσουν τις προσαρμοστικές τους ικανότητες. Η κατανόηση αυτή μπορεί να καθοδηγήσει τους υπεύθυνους χάραξης πολιτικής και τους διαχειριστές των προορισμών στον εντοπισμό των τρωτών σημείων που αφορούν ειδικά τις περιοχές τους, επιτρέποντας στοχευμένες παρεμβάσεις που ενισχύουν τόσο την ανθεκτικότητα όσο και τη βιωσιμότητα. (Klein R., 2003)

3.4 ΣΥΓΚΡΙΣΗ ΒΙΩΣΙΜΟΤΗΤΑΣ, ΑΝΘΕΚΤΙΚΟΤΗΤΑΣ ΚΑΙ ΤΡΩΤΟΤΗΤΑΣ

Η βιωσιμότητα και η ανθεκτικότητα είναι δύο έννοιες που συνδέονται στενά, αλλά διαφέρουν στον τρόπο που προσεγγίζουν την ανάπτυξη και την προσαρμογή στις προκλήσεις. Αν και εστιάζουν σε διαφορετικές καταστάσεις, αλληλοσυμπληρώνονται. Η βιώσιμη ανάπτυξη δεν επιτυγχάνεται χωρίς τον συνδυασμό και των δύο (Rodríguez T., 2015). Η βιωσιμότητα αφορά την διατήρηση και την σταθερότητα, ενώ η ανθεκτικότητα την προσαρμογή και την καινοτομία. Οι κοινότητες που χαρακτηρίζονται και από τις δύο έννοιες επιδεικνύουν μεγαλύτερη δυναμική και εστίαση στο μέλλον (Lew A, 2015). Η ανθεκτικότητα δεν είναι απαραίτητη για τη βιωσιμότητα και οι πιο βιώσιμοι προορισμοί είναι εκείνοι με τα μεγαλύτερα επίπεδα ανθεκτικότητας (Marchese D., 2017). Άλλωστε η σχέση βιωσιμότητας και ανθεκτικότητας είναι εξαιρετικά σημαντική για τον σχεδιασμό και την ανάπτυξη του τουρισμού (Espiner S et al. 2017). Η ανθεκτικότητα και η

τρωτότητα από την άλλη πλευρά, είναι δύο αντίθετες έννοιες που αλληλοσυμπληρώνονται. Χαρακτηριστικά μπορούμε να πούμε πως όσο μεγαλύτερη η ανθεκτικότητα, τόσο μικρότερη η ευπάθεια ενός συστήματος. Τέλος, η κατανόηση της ευπάθειας των προορισμών, μπορεί να οδηγήσει σε στοχευμένες παρεμβάσεις για την ενίσχυση τόσο της βιωσιμότητας όσο και της ανθεκτικότητας, ενώ απαραίτητη είναι η δημιουργία ενός ενοποιημένου πλαισίου για την βιωσιμότητα και την ανθεκτικότητα, με την ενεργό συμμετοχή διαφορετικών εταίρων σε όλα τα στάδια της διαδικασίας σχεδιασμού. (Roostaie S. et al, 2019)

4. ΠΡΟΚΛΗΣΕΙΣ ΚΑΙ ΕΥΚΑΙΡΙΕΣ ΣΤΗ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗ ΠΡΑΣΙΝΩΝ ΠΡΟΟΡΙΣΜΩΝ – ΔΙΕΘΝΗΣ ΕΜΠΕΙΡΙΑ

4.1. ΕΠΙΠΤΩΣΕΙΣ ΤΗΣ ΚΛΙΜΑΤΙΚΗΣ ΑΛΛΑΓΗΣ

Η κλιματική αλλαγή θέτει σημαντικές προκλήσεις για τους προορισμούς, επηρεάζοντας τα οικοσυστήματα, τις οικονομίες και τη συνολική ανθεκτικότητά τους. Οι προκλήσεις αυτές είναι ιδιαίτερα έντονες σε περιοχές όπως το Πήλιο Μαγνησίας, όπου η αλληλεπίδραση μεταξύ των φυσικών πόρων και του τουρισμού είναι ζωτικής σημασίας για την οικονομική σταθερότητα. Καθώς οι θερμοκρασίες αυξάνονται και τα ακραία καιρικά φαινόμενα γίνονται πιο συχνά, η λεπτή ισορροπία των τοπικών οικοσυστημάτων μπορεί να διαταραχθεί, θέτοντας σε κίνδυνο τόσο τη βιοποικιλότητα όσο και τα μέσα διαβίωσης που εξαρτώνται από αυτά τα φυσικά αξιοθέατα. Η διαταραχή αυτή μπορεί να οδηγήσει σε αλυσιδωτές επιπτώσεις στον τουρισμό, καθώς οι αλλαγές στο κλίμα μπορεί να μεταβάλουν την εποχιακή διαθεσιμότητα των φυσικών αξιοθέατων, να επηρεάσουν την τοπική γεωργία και να αυξήσουν την ευπάθεια των παράκτιων περιοχών στη διάβρωση και τις πλημμύρες. Είναι επομένως σημαντική η διασφάλιση της βιώσιμης ανάπτυξης των προορισμών, βασισμένη και στις τρεις διαστάσεις της, κοινωνική, οικονομική και περιβαλλοντική ώστε να επιτευχθεί βιώσιμη και πράσινη ανάπτυξη (Laaroussi, S. I., et al. 2020).

Η αυξανόμενη συχνότητα και ένταση των ακραίων καιρικών φαινομένων λόγω της κλιματικής αλλαγής αναδιαμορφώνουν το τοπίο του τουρισμού στις ευάλωτες περιοχές, καθιστώντας αναγκαίες τις στρατηγικές προσαρμοστικής διαχείρισης που δίνουν

προτεραιότητα στη βιωσιμότητα και την ανθεκτικότητα. Τα γεγονότα αυτά δεν απειλούν μόνο το φυσικό περιβάλλον, αλλά επηρεάζουν επίσης σημαντικά τις τοπικές οικονομίες που εξαρτώνται από τον τουρισμό. Ως εκ τούτου, είναι ζωτικής σημασίας η εφαρμογή σχεδίων διαχείρισης που ενσωματώνουν εκτιμήσεις κλιματικών κινδύνων και προωθούν την ανάπτυξη υποδομών που μπορούν να αντέξουν αυτές τις αλλαγές. Επιπλέον, η προώθηση βιώσιμων πρακτικών και η ενθάρρυνση της εμπλοκής της κοινότητας θα ενισχύσουν περαιτέρω την ανθεκτικότητα των εν λόγω προορισμών έναντι των προκλήσεων που σχετίζονται με το κλίμα.

Καθώς οι παγκόσμιες θερμοκρασίες αυξάνονται και τα καιρικά φαινόμενα γίνονται πιο ασταθή, προορισμοί όπως το Πήλιο Μαγνησίας αντιμετωπίζουν μοναδικές προκλήσεις που απειλούν την οικολογική τους ακεραιότητα και την τουριστική τους βιωσιμότητα. Οι προκλήσεις αυτές περιλαμβάνουν την αύξηση της συχνότητας των ακραίων καιρικών φαινομένων, την άνοδο της στάθμης της θάλασσας και τις αλλαγές στα τοπικά οικοσυστήματα, οι οποίες μπορούν να επηρεάσουν αρνητικά τη βιοποικιλότητα και τα φυσικά αξιοθέατα που προσελκύουν τουρίστες στην περιοχή. Κατά συνέπεια, είναι σημαντικό για τους τοπικούς ενδιαφερόμενους φορείς να αναπτύξουν στρατηγικές προσαρμοστικής διαχείρισης που ενισχύουν την ανθεκτικότητα και τη βιωσιμότητα. Αυτό περιλαμβάνει την εφαρμογή μέτρων για τη μείωση των εκπομπών αερίων του θερμοκηπίου, την ενίσχυση της ετοιμότητας για φυσικές καταστροφές και την προώθηση βιώσιμων τουριστικών πρακτικών που προστατεύουν το τοπικό περιβάλλον και υποστηρίζουν την οικονομική ευημερία της κοινότητας.

4.2. ΔΕΣΜΕΥΣΗ ΤΟΠΙΚΩΝ ΚΟΙΝΟΤΗΤΩΝ

Η εμπλοκή της κοινότητας αποτελεί κρίσιμη συνιστώσα για την ανάπτυξη ενός πράσινου ανθεκτικού προορισμού, καθώς προωθεί την τοπική συμμετοχή και διασφαλίζει ότι οι ανάγκες και οι αξίες των κατοίκων ενσωματώνονται στις πρωτοβουλίες αειφορίας. Η συμμετοχή αυτή όχι μόνο ενδυναμώνει την κοινότητα, αλλά συμβάλλει επίσης στην οικοδόμηση της αίσθησης της ιδιοκτησίας επί της ανάπτυξης του προορισμού. Με την ενεργό συμμετοχή των κατοίκων στη διαδικασία σχεδιασμού, μπορούν να αξιοποιηθούν οι τοπικές γνώσεις και ιδέες, οδηγώντας σε πιο αποτελεσματικές και πολιτισμικά συναφείς πρακτικές βιωσιμότητας. Επιπλέον, η καλλιέργεια ισχυρών σχέσεων μεταξύ των ενδιαφερομένων μπορεί να ενισχύσει τη συνεργασία και να διασφαλίσει ότι τα οφέλη των πράσινων πρωτοβουλιών κατανέμονται δίκαια μεταξύ όλων των μελών της

κοινότητας. Αυτό μπορεί να επιτευχθεί μέσω τακτικών συναντήσεων, εργαστηρίων και συνεργατικών έργων στα οποία συμμετέχουν κάτοικοι, τοπικές επιχειρήσεις και κυβερνητικοί φορείς. Με την ενσωμάτωση διαφορετικών προοπτικών, το σχέδιο διαχείρισης μπορεί να αντιμετωπίσει αποτελεσματικότερα τις μοναδικές ανάγκες και προσδοκίες της κοινότητας.

Η συμμετοχή της κοινότητας όχι μόνο ενισχύει την αποδοχή των βιώσιμων πρακτικών, αλλά και ενδυναμώνει τους κατοίκους να αναλάβουν την ιδιοκτησία του περιβάλλοντός τους, οδηγώντας σε έναν πιο συνεκτικό και ανθεκτικό προορισμό. Η προσέγγιση αυτή προάγει τη συνεργασία μεταξύ των διαφόρων ενδιαφερόμενων φορέων, συμπεριλαμβανομένων των τοπικών επιχειρήσεων, των κυβερνητικών υπηρεσιών και των μη κερδοσκοπικών οργανώσεων, διασφαλίζοντας ότι τα συμφέροντα και οι φωνές όλων των μελών της κοινότητας ακούγονται και ενσωματώνονται στη διαδικασία σχεδιασμού. Με την ενεργό συμμετοχή των πολιτών στις διαδικασίες λήψης αποφάσεων, μπορούμε να καλλιεργήσουμε το αίσθημα της ιδιοκτησίας και της ευθύνης απέναντι σε βιώσιμες πρακτικές. Αυτό όχι μόνο ενισχύει την ευημερία της κοινότητας, αλλά ευθυγραμμίζεται και με τους ευρύτερους στόχους της προώθησης του οικοτουρισμού και της διατήρησης της πολιτιστικής κληρονομιάς της περιοχής.

Η εμπλοκή των τοπικών κοινοτήτων είναι απαραίτητη για την καλλιέργεια της αίσθησης της διαχείρισης και της ευθύνης απέναντι στους φυσικούς και πολιτιστικούς πόρους ενός προορισμού. Αυτή η εμπλοκή όχι μόνο ενισχύει τις προσπάθειες περιβαλλοντικής διατήρησης, αλλά εξασφαλίζει επίσης ότι οι φωνές της κοινότητας ακούγονται στις διαδικασίες λήψης αποφάσεων που επηρεάζουν τη ζωή τους. Με τη συμμετοχή των κατοίκων στο σχεδιασμό και την υλοποίηση, το σχέδιο διαχείρισης μπορεί να ευθυγραμμιστεί καλύτερα με τις τοπικές ανάγκες και προτεραιότητες. Αυτή η συμμετοχική προσέγγιση όχι μόνο προάγει την αίσθηση της ιδιοκτησίας μεταξύ των μελών της κοινότητας, αλλά και ενισχύει τη βιωσιμότητα των αναλαμβανόμενων πρωτοβουλιών. Επιπλέον, θα πρέπει να καθιερωθούν τακτικοί μηχανισμοί ανατροφοδότησης για να διασφαλιστεί ότι οι εξελισσόμενες ανάγκες της κοινότητας αντιμετωπίζονται συνεχώς.

4.3. ΘΕΜΑΤΑ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ ΚΑΙ ΔΙΑΚΥΒΕΡΝΗΣΗΣ

Τα αποτελεσματικά πλαίσια πολιτικής και διακυβέρνησης είναι απαραίτητα για τη διαχείριση πράσινων ανθεκτικών προορισμών, καθώς καθορίζουν τις κατευθυντήριες γραμμές και τους μηχανισμούς που είναι απαραίτητοι για τις προσπάθειες βιώσιμης ανάπτυξης και διατήρησης. Τα πλαίσια αυτά πρέπει να ενσωματώνουν τη συμμετοχή των ενδιαφερομένων μερών, να προωθούν τη διαφάνεια και να διασφαλίζουν τη λογοδοσία. Επιπλέον, τα πλαίσια αυτά θα πρέπει να μπορούν να προσαρμόζονται στις εξελισσόμενες περιβαλλοντικές συνθήκες και τους κοινωνικοοικονομικούς παράγοντες, διασφαλίζοντας ότι οι δομές διακυβέρνησης υποστηρίζουν βιώσιμες τουριστικές πρακτικές που ωφελούν τόσο τις τοπικές κοινότητες όσο και τους επισκέπτες.

Για να επιτευχθεί η επιτυχής διαχείριση των πράσινων ανθεκτικών προορισμών, είναι ζωτικής σημασίας να αντιμετωπιστούν τα πολύπλευρα ζητήματα πολιτικής και διακυβέρνησης που επηρεάζουν τις πρακτικές βιώσιμου τουρισμού και την εμπλοκή της κοινότητας. Τα ζητήματα αυτά περιλαμβάνουν ρυθμιστικά πλαίσια, συνεργασία των ενδιαφερομένων μερών και ενσωμάτωση των τοπικών κοινοτήτων στις διαδικασίες λήψης αποφάσεων. Οι αποτελεσματικές πολιτικές πρέπει όχι μόνο να προωθούν την περιβαλλοντική βιωσιμότητα αλλά και να διασφαλίζουν την οικονομική βιωσιμότητα και την κοινωνική ισότητα μεταξύ των εμπλεκόμενων φορέων. Αυτό απαιτεί μια ολοκληρωμένη προσέγγιση που ενσωματώνει τη συμβολή της τοπικής κοινότητας, προωθεί τις συμπράξεις δημόσιου και ιδιωτικού τομέα και ευθυγραμμίζεται με τους εθνικούς κανονισμούς. Επιπλέον, οι υπεύθυνοι χάραξης πολιτικής πρέπει να αξιολογούν συνεχώς την αποτελεσματικότητα αυτών των στρατηγικών ώστε να προσαρμόζονται στις μεταβαλλόμενες περιβαλλοντικές και οικονομικές συνθήκες. Αυτή η συνεχής αξιολόγηση θα διασφαλίσει ότι οι πολιτικές που εφαρμόζονται είναι όχι μόνο αποτελεσματικές αλλά και ευθυγραμμισμένες με τους στόχους της βιωσιμότητας και της ανθεκτικότητας απέναντι στην κλιματική αλλαγή. Επιπλέον, τα ισχυρά πλαίσια διακυβέρνησης που ενθαρρύνουν τη συμμετοχή των ενδιαφερομένων μερών είναι απαραίτητα για την προώθηση μιας συνεργατικής προσέγγισης στη διαχείριση των προορισμών.

Με την καθιέρωση μιας συνεργατικής προσέγγισης, οι προορισμοί μπορούν να αντιμετωπίσουν αποτελεσματικά τις προκλήσεις που θέτουν η κλιματική αλλαγή, ο υπερτουρισμός και η διαχείριση των πόρων, διασφαλίζοντας ότι τόσο το φυσικό περιβάλλον όσο και οι τοπικές κοινότητες θα διατηρηθούν για τις μελλοντικές γενιές.

Αυτό το συνεργατικό πλαίσιο όχι μόνο ενισχύει την ανθεκτικότητα, αλλά και καλλιεργεί την αίσθηση της ιδιοκτησίας μεταξύ των ενδιαφερομένων, οδηγώντας σε βιώσιμες πρακτικές που ωφελούν τόσο το οικοσύστημα όσο και την οικονομία. Επιπλέον, η ενσωμάτωση των τοπικών φωνών στις διαδικασίες λήψης αποφάσεων μπορεί να ενισχύσει τις δομές διακυβέρνησης και να διασφαλίσει ότι οι πολιτικές είναι προσαρμοσμένες στις μοναδικές ανάγκες του προορισμού. Θα πρέπει να τονιστεί πως ένα μεγάλο πρόβλημα στη χώρα μας, που εμποδίζει οποιοδήποτε σχέδιο διαχείρισης είναι το νομοθετικό και κανονιστικό πλαίσιο που θέτει αρκετούς περιορισμούς στη λήψη μέτρων σε σύντομο χρονικό διάστημα, ζήτημα που φέρνει μεγάλες δυσκολίες και καθυστερήσεις στην εκτέλεση έργων, όπως έγινε και στην περίπτωση της αποκατάστασης των ζημιών από την καταιγίδα Daniel (Asprogerakas, 2024)

Προκειμένου να αντιμετωπιστούν οι σύνθετες προκλήσεις που θέτουν η κλιματική αλλαγή και οι τουριστικές πιέσεις, είναι σημαντικό για τις τοπικές κυβερνήσεις να εφαρμόσουν ολοκληρωμένες πολιτικές που προάγουν τη συνεργασία μεταξύ των ενδιαφερομένων μερών και διασφαλίζουν τη δίκαιη κατανομή των πόρων. Αυτό περιλαμβάνει τη θέσπιση σαφών κανονιστικών πλαισίων που δίνουν προτεραιότητα στη βιώσιμη ανάπτυξη, ενσωματώνοντας παράλληλα στρατηγικές διατήρησης του περιβάλλοντος. Επιπλέον, η προώθηση συμπράξεων μεταξύ του δημόσιου και του ιδιωτικού τομέα μπορεί να ενισχύσει την ανθεκτικότητα του προορισμού, επιτρέποντας την αποτελεσματικότερη διαχείριση των πόρων και την καλύτερη προετοιμασία για τις επιπτώσεις που σχετίζονται με το κλίμα. Αυτή η συνεργατική προσέγγιση μπορεί να οδηγήσει στην ανάπτυξη αποτελεσματικών πολιτικών που δίνουν προτεραιότητα στη βιωσιμότητα και την περιβαλλοντική διαχείριση, διασφαλίζοντας ότι τόσο τα φυσικά όσο και τα πολιτιστικά αγαθά του Πηλίου Μαγνησίας θα διατηρηθούν για τις μελλοντικές γενιές.

Στη μελέτη περίπτωση μας, υπάρχει νομοθετικό πλαίσιο το οποίο θα μπορούσε να χρησιμοποιηθεί ως άξονας για τη διαχείριση των κλιματικών κρίσεων (Εθνικός Κλιματικός Νόμος 4936/2022), ενώ το πλαίσιο των στρατηγικών σχεδιασμού πολιτικών, έχει καταγραφεί μέσω της στρατηγικής μελέτης περιβαλλοντικής εκτίμησης του προγράμματος «ΘΕΣΣΑΛΙΑ 2021-2027» καθώς και του περιφερειακού προγράμματος ανάπτυξης Θεσσαλίας 2021-2025 για τη βιωσιμότητα και την ανθεκτικότητα, τα οποία

περιλαμβάνουν δράσεις για την επίτευξη βιωσιμότητας, ανθεκτικότητας και προστασίας των φυσικών πόρων και του κλίματος.

5. ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΕΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΝΙΣΧΥΣΗ ΤΗΣ ΒΙΩΣΙΜΟΤΗΤΑΣ ΑΝΘΕΚΤΙΚΟΤΗΤΑΣ ΣΕ ΠΡΑΣΙΝΟΥΣ ΠΡΟΟΡΙΣΜΟΥΣ

5.1. ΠΡΑΚΤΙΚΕΣ ΠΡΟΣΑΡΜΟΣΤΙΚΗΣ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ

Οι πρακτικές προσαρμοστικής διαχείρισης είναι απαραίτητες για την ενίσχυση της ανθεκτικότητας των πράσινων προορισμών, επιτρέποντάς τους να ανταποκρίνονται αποτελεσματικά στις περιβαλλοντικές αλλαγές και τις κοινωνικοοικονομικές προκλήσεις. Οι πρακτικές αυτές περιλαμβάνουν την παρακολούθηση των περιβαλλοντικών συνθηκών, τη συμμετοχή των ενδιαφερόμενων μερών στη λήψη αποφάσεων και την εφαρμογή ευέλικτων στρατηγικών που επιτρέπουν προσαρμογές βάσει της ανατροφοδότησης και των μεταβαλλόμενων συνθηκών. Στο πλαίσιο του Πηλίου Μαγνησίας, αυτό σημαίνει όχι μόνο τη διατήρηση της φυσικής ομορφιάς και της ακεραιότητας του προορισμού, αλλά και την ενίσχυση της ικανότητας της τοπικής κοινότητας να προσαρμόζεται στις πιέσεις που σχετίζονται με τον τουρισμό και τις κλιματικές μεταβολές.

Η εφαρμογή πρακτικών προσαρμοστικής διαχείρισης περιλαμβάνει μια συνεχή διαδικασία σχεδιασμού, παρακολούθησης και αξιολόγησης στρατηγικών για την ενίσχυση της βιωσιμότητας και της ανθεκτικότητας προορισμών όπως το Πήλιο Μαγνησίας. Η προσέγγιση αυτή προωθεί τη συνεργασία μεταξύ των ενδιαφερομένων μερών, επιτρέποντας την ενσωμάτωση διαφορετικών προοπτικών και γνώσεων. Με την τακτική αξιολόγηση των επιπτώσεων των διαχειριστικών αποφάσεων, μπορούν να γίνουν προσαρμογές ώστε να ανταποκρίνονται στις μεταβαλλόμενες περιβαλλοντικές συνθήκες και στις ανάγκες των επισκεπτών. Τελικά, ο στόχος είναι η δημιουργία ενός δυναμικού πλαισίου που υποστηρίζει τόσο την οικολογική ακεραιότητα όσο και την ευημερία της κοινότητας.

Κεντρικό στοιχείο της αποτελεσματικής προσαρμοστικής διαχείρισης είναι η ενσωμάτωση της δέσμευσης των ενδιαφερόμενων μερών, η οποία διασφαλίζει ότι οι διαφορετικές προοπτικές και ανάγκες της κοινότητας λαμβάνονται υπόψη στη διαδικασία λήψης αποφάσεων. Αυτή η εμπλοκή ενισχύει την αίσθηση της ιδιοκτησίας

και της ευθύνης μεταξύ των ενδιαφερομένων, προωθώντας βιώσιμες πρακτικές που ευθυγραμμίζονται τόσο με τους περιβαλλοντικούς στόχους όσο και με τα συμφέροντα της κοινότητας. Επιπλέον, η προσαρμοστική διαχείριση απαιτεί συνεχή παρακολούθηση και αξιολόγηση, επιτρέποντας προσαρμογές με βάση την ανατροφοδότηση και τις μεταβαλλόμενες συνθήκες. Αυτή η επαναληπτική διαδικασία διασφαλίζει ότι οι στρατηγικές διαχείρισης παραμένουν σχετικές και αποτελεσματικές ενόψει των εξελισσόμενων περιβαλλοντικών συνθηκών και των αναγκών των ενδιαφερομένων μερών. (Della Corte et al., 2021; Sharma et al. 2024)

5.2. ΚΑΙΝΟΤΟΜΕΣ ΛΥΣΕΙΣ ΚΑΙ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΑ

Οι καινοτόμες τεχνολογίες και λύσεις διαδραματίζουν καθοριστικό ρόλο στην ενίσχυση της βιωσιμότητας και της ανθεκτικότητας των προορισμών. Οι τεχνολογίες αυτές όχι μόνο συμβάλλουν στη μείωση του αποτυπώματος άνθρακα, αλλά και βελτιώνουν τη συνολική εμπειρία των επισκεπτών προωθώντας πρακτικές φιλικές προς το περιβάλλον. Η προσέγγιση αυτή όχι μόνο ενισχύει τη βιωσιμότητα της περιοχής, αλλά και προωθεί μια κυκλική οικονομία, όπου οι πόροι επαναχρησιμοποιούνται και τα απόβλητα ελαχιστοποιούνται. Επιπλέον, η εφαρμογή προηγμένων τεχνολογιών, όπως αισθητήρες IoT για παρακολούθηση σε πραγματικό χρόνο, μπορεί να βελτιστοποιήσει τις διαδρομές συλλογής αποβλήτων και να αυξήσει την αποτελεσματικότητα. Αυτό όχι μόνο συμβάλλει στη μείωση του λειτουργικού κόστους αλλά και στην ελαχιστοποίηση των περιβαλλοντικών επιπτώσεων. Επιπλέον, η ενσωμάτωση ανανεώσιμων πηγών ενέργειας, όπως οι ηλιακοί συλλέκτες και οι ανεμογεννήτριες, μπορεί να ενισχύσει σημαντικά τη βιωσιμότητα του προορισμού. Αυτές οι τεχνολογίες όχι μόνο μειώνουν το αποτύπωμα άνθρακα αλλά προωθούν επίσης την ενεργειακή ανεξαρτησία των τοπικών επιχειρήσεων και των κατοίκων. Η ενσωμάτωση λύσεων έξυπνου δικτύου μπορεί να βελτιστοποιήσει την κατανάλωση και τη διανομή ενέργειας, συμβάλλοντας περαιτέρω στη συνολική ανθεκτικότητα του προορισμού (Wani A et al 2024).

Η ενσωμάτωση τεχνολογιών αιχμής όχι μόνο διευκολύνει τη διαχείριση των φυσικών πόρων αλλά και προωθεί πρακτικές φιλικές προς το περιβάλλον που συμβάλλουν στη συνολική ανθεκτικότητα των τουριστικών προορισμών. Τέτοιες τεχνολογίες, συμπεριλαμβανομένων των έξυπνων αισθητήρων και της ανάλυσης δεδομένων, επιτρέπουν στους διαχειριστές προορισμών να παρακολουθούν τις περιβαλλοντικές συνθήκες σε πραγματικό χρόνο, επιτρέποντας έτσι έγκαιρες παρεμβάσεις και βιώσιμες

διαδικασίες λήψης αποφάσεων. Επιπλέον, οι τεχνολογίες αυτές διευκολύνουν την ενσωμάτωση διαφόρων πηγών δεδομένων, επιτρέποντας την ολοκληρωμένη κατανόηση της συμπεριφοράς των τουριστών και των περιβαλλοντικών επιπτώσεων, η οποία μπορεί να οδηγήσει σε βελτιωμένη διαχείριση των πόρων και βελτιωμένη εμπειρία των επισκεπτών. Αξιοποιώντας αυτές τις γνώσεις, προορισμοί όπως το Πήλιο Μαγνησίας μπορούν να προσαρμόσουν τις προσφορές τους ώστε να ανταποκρίνονται καλύτερα στις προσδοκίες των οικολογικά ευαισθητοποιημένων ταξιδιωτών, ελαχιστοποιώντας παράλληλα το οικολογικό τους αποτύπωμα. Η ενσωμάτωση καινοτόμων τεχνολογιών, όπως έξυπνα συστήματα διαχείρισης αποβλήτων, ανανεώσιμες πηγές ενέργειας και φιλικές προς το περιβάλλον επιλογές μεταφοράς, μπορεί να ενισχύσει τη συνολική βιωσιμότητα του προορισμού. Επιπλέον, η εφαρμογή ψηφιακών πλατφορμών για την ανατροφοδότηση των επισκεπτών σε πραγματικό χρόνο μπορεί να παρέχει πολύτιμα δεδομένα για τη συνεχή βελτίωση της εμπειρίας των επισκεπτών, προωθώντας παράλληλα υπεύθυνες πρακτικές τουρισμού.

Οι καινοτόμες τεχνολογίες διαδραματίζουν καθοριστικό ρόλο στην ενίσχυση του βιώσιμου τουρισμού με τη βελτιστοποίηση της αποδοτικότητας των πόρων και την ελαχιστοποίηση των περιβαλλοντικών επιπτώσεων. Οι τεχνολογίες αυτές περιλαμβάνουν έξυπνα συστήματα διαχείρισης ενέργειας, προηγμένες λύσεις διαχείρισης αποβλήτων και ψηφιακές πλατφόρμες που διευκολύνουν τη συμμετοχή και την ανατροφοδότηση των επισκεπτών. Με την ενσωμάτωση αυτών των καινοτομιών, προορισμοί όπως το Πήλιο Μαγνησίας μπορούν όχι μόνο να βελτιώσουν τη λειτουργική τους αποδοτικότητα αλλά και να βελτιώσουν την εμπειρία των επισκεπτών, διατηρώντας παράλληλα τη φυσική και πολιτιστική κληρονομιά της περιοχής (Marbani et al. 2024).

5.3 ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΕΣ ΚΑΙ ΣΥΜΠΡΑΞΕΙΣ

Οι συνεργατικές συμπράξεις διαδραματίζουν κρίσιμο ρόλο στην ανάπτυξη και τη βιωσιμότητα των πράσινων ανθεκτικών προορισμών, προωθώντας τη συνεργασία μεταξύ διαφόρων ενδιαφερόμενων φορέων, συμπεριλαμβανομένων των τοπικών κοινοτήτων, των κυβερνητικών φορέων και των ιδιωτικών οργανισμών. Οι συμπράξεις αυτές επιτρέπουν την ανταλλαγή πόρων, γνώσεων και εμπειρογνομosύνης, οι οποίες είναι απαραίτητες για την εφαρμογή βιώσιμων πρακτικών και την προώθηση της περιβαλλοντικής διαχείρισης. Με τη συνεργασία με τους τοπικούς ενδιαφερόμενους φορείς, οι προορισμοί μπορούν να διασφαλίσουν ότι τα σχέδια διαχείρισής τους δεν είναι

μόνο αποτελεσματικά αλλά και χωρίς αποκλεισμούς και αντανακλούν τις ανάγκες της κοινότητας. Η δέσμευση αυτή ενισχύει την αίσθηση της ιδιοκτησίας μεταξύ των μελών της κοινότητας, οδηγώντας τελικά σε πιο βιώσιμες πρακτικές και σε μεγαλύτερη ανθεκτικότητα απέναντι στις περιβαλλοντικές προκλήσεις. Επιπλέον, οι συμπράξεις με τοπικές επιχειρήσεις, κυβερνητικές υπηρεσίες και μη κερδοσκοπικές οργανώσεις μπορούν να ενισχύσουν τον αντίκτυπο των πρωτοβουλιών διαχείρισης, εξασφαλίζοντας ένα κοινό όραμα και πόρους για τη διατήρηση της φυσικής και πολιτιστικής κληρονομιάς (Morales, 2023).

Η δημιουργία αποτελεσματικών συνεργατικών σχημάτων είναι απαραίτητη για την ενίσχυση της ανθεκτικότητας και της περιβαλλοντικής βιωσιμότητας προορισμών όπως το Πήλιο Μαγνησίας. Αυτές οι συμπράξεις όχι μόνο διευκολύνουν την ανταλλαγή πόρων και γνώσεων αλλά και ενισχύουν την αίσθηση της κοινότητας μεταξύ των ενδιαφερομένων. Αξιοποιώντας τις εμπειρίες επιτυχημένων προορισμών, μπορεί να υιοθετήσει τις βέλτιστες πρακτικές για τη βιώσιμη τουριστική ανάπτυξη. Οι συνεργατικές προσπάθειες μεταξύ των τοπικών κυβερνήσεων, των επιχειρήσεων και των μη κερδοσκοπικών οργανώσεων μπορούν να οδηγήσουν σε καινοτόμες λύσεις που αντιμετωπίζουν τις περιβαλλοντικές προκλήσεις, προωθώντας παράλληλα την οικονομική ανάπτυξη. Με την προώθηση αυτών των σχέσεων, οι ενδιαφερόμενοι μπορούν να μοιραστούν πόρους, γνώσεις και εμπειρογνωμοσύνη, ενισχύοντας τελικά την ανθεκτικότητα του Πηλίου ως βιώσιμου τουριστικού προορισμού. Επιπλέον, η συμμετοχή των τοπικών κοινοτήτων στις διαδικασίες λήψης αποφάσεων μπορεί να διασφαλίσει ότι οι στρατηγικές ανάπτυξης ευθυγραμμίζονται με τις πολιτιστικές και περιβαλλοντικές αξίες της περιοχής. Άλλωστε πρέπει να τονίσουμε πως οι εμπλεκόμενοι φορείς και η ανάμειξη τους στο σχεδιασμό έχει αποδειχθεί πως συμβάλει στην βιωσιμότητα των προορισμών (Waligo V. et al. 2013)

Οι συνεργατικές συμπράξεις μεταξύ των ενδιαφερομένων φορέων διαδραματίζουν καθοριστικό ρόλο στην προώθηση βιώσιμων τουριστικών πρακτικών και στη διασφάλιση της μακροπρόθεσμης βιωσιμότητας των πράσινων προορισμών. Οι συμπράξεις αυτές επιτρέπουν την ανταλλαγή πόρων, γνώσεων και βέλτιστων πρακτικών, οι οποίες είναι απαραίτητες για την ανάπτυξη αποτελεσματικών στρατηγικών διαχείρισης. Αυτό περιλαμβάνει την προώθηση των σχέσεων μεταξύ των τοπικών επιχειρήσεων, των κυβερνητικών φορέων και των κοινοτικών οργανώσεων, ώστε να

διασφαλιστεί ότι η ανάπτυξη του Πηλίου ως πράσινου ανθεκτικού προορισμού ευθυγραμμίζεται με τις ανάγκες και τις προσδοκίες όλων των εμπλεκόμενων φορέων (Sepulveda et al. 2023) . Ίσως όμως πιο σημαντικός από όλους τους εταίρους θεωρείται ένας οργανισμός διαχείρισης προορισμού (DMO) καθώς ο ρόλος είναι ζωτικής σημασίας τόσο για εφαρμογή στρατηγικών διαχείρισης, όσο και στην επίτευξη βιωσιμότητας (Wagenseil U., 2024)

6. ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ

6.1. ΣΚΟΠΟΣ ΚΑΙ ΕΡΕΥΝΗΤΙΚΑ ΕΡΩΤΗΜΑΤΑ

Οι στόχοι της παρούσας μελέτης είναι διττοί και επικεντρώνονται στο Πήλιο Μαγνησίας, έναν γραφικό ορεινό και παράκτιο προορισμό στην κεντρική Ελλάδα, που απειλείται από την υπερανάπτυξη και την κλιματική αλλαγή. Ο πρώτος στόχος είναι να προταθεί ένα σχέδιο διαχείρισης του προορισμού με τα βασικά βήματα και δράσεις και θα πρέπει να περιλαμβάνει συστάσεις για την υλοποίηση, τον υπεύθυνο φορέα, το χρονοδιάγραμμα, τα πιθανά εμπόδια και τα απαραίτητα δεδομένα. Ο δεύτερος στόχος είναι να αξιολογηθεί η τρέχουσα βιώσιμη κατάσταση του Πηλίου και η εφαρμογή στρατηγικών πράσινου τουρισμού σε αυτόν. Η ανθεκτικότητα στην κλιματική αλλαγή και οι προσπάθειες βιωσιμότητας εξετάζονται μέσω της ευαισθητοποίησης των τοπικών παραγόντων και ενδιαφερομένων, των προβλημάτων και απειλών του παρελθόντος, των σημερινών δράσεων διατήρησης και των μελλοντικών προκλήσεων. Η συνεργασία, οι συμπράξεις και η ανταλλαγή γνώσεων διερευνώνται ως μέσα για την ενίσχυση των προσπαθειών βιωσιμότητας και την αντιμετώπιση κοινών προβλημάτων και απειλών.

6.2 ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ ΚΑΙ ΔΕΙΓΜΑ ΤΗΣ ΕΡΕΥΝΑΣ

Για την διεκπεραίωση του ερευνητικού μέρους της παρούσας χρησιμοποιήθηκε η ποιοτική μεθοδολογική προσέγγιση των συνεντεύξεων, ώστε να συλλεχθούν οι απόψεις των εμπλεκόμενων φορέων για τα ερευνητικά ερωτήματα που απασχολούν την διπλωματική εργασία. Ειδικότερα πραγματοποιήθηκαν προσωπικές ημιδομημένες συνεντεύξεις βασισμένες σε συγκεκριμένες ερωτήσεις. Οι προσωπικές συνεντεύξεις επιλέχθηκαν καθώς αποτελούν αποτελεσματικό τρόπο συλλογής πληροφοριών άμεσα. Το δείγμα της έρευνας συμπεριέλαβε έναν εκπρόσωπο της τοπικής αυτοδιοίκησης και

δύο επιχειρηματίες της τοπικής κοινωνίας και η επιλογή τους έγινε καθώς αποτελούν ενδιαφερόμενα μέρη που δραστηριοποιούνται στον τομέα του τουρισμού, συμβάλλοντας στην ανάπτυξη του. Οι προσωπικές συνεντεύξεις πραγματοποιήθηκαν στους κατωτέρω φορείς:

- Δήμος Νοτίου Πηλίου
- Φάρμα Καραϊσκος – Karaiskos Farm
- Καφενείο «Ο Τζάνος», Ζαγορά

Οι παραπάνω συνεντεύξεις πραγματοποιήθηκαν το χρονικό διάστημα από 24 έως 27 Φεβρουαρίου 2025 τηλεφωνικά και μέσω βιντεοκλήσης. Οι ερωτώμενοι στις εν λόγω συνεντεύξεις καλούνται να απαντήσουν σε 8 ερωτήσεις ανοικτού τύπου, καταθέτοντας την προσωπική τους άποψη για την σημερινή κατάσταση του τουρισμού στο Πήλιο και τις συνέπειες της κακοκαιρίας Daniel στην περιοχή, τις πρωτοβουλίες που έχουν έως σήμερα αναληφθεί για την ανάκαμψη του Πηλίου και την προώθηση του πράσινου τουρισμού, τις προκλήσεις και τα εμπόδια που αντιμετωπίζουν στην εφαρμογή στρατηγικών πράσινου τουρισμού, πώς επηρεάζουν οι επισκέπτες τη βιωσιμότητα του τουριστικού μοντέλου της περιοχής, πώς μπορούν οι τοπικές επιχειρήσεις να υιοθετήσουν πιο βιώσιμες πρακτικές και τι κίνητρα θα χρειάζονταν για αυτό, ποιος είναι ο ρόλος της τοπικής αυτοδιοίκησης και άλλων φορέων στη διαμόρφωση στρατηγικών για τον πράσινο τουρισμό και αν υπάρχει ουσιαστική συνεργασία μεταξύ τους, πώς μπορεί το Πήλιο να διαφοροποιηθεί ως πράσινος προορισμός, αποκτώντας ανταγωνιστικό πλεονέκτημα και τέλος ποιες πολιτικές και προγράμματα θα μπορούσαν να ενισχύσουν την βιώσιμη ανάπτυξη του τουρισμού στο Πήλιο και την ανθεκτικότητά του.

6.3 ΑΔΥΜΑΝΙΕΣ ΤΗΣ ΕΡΕΥΝΑΣ

Σε μεγάλο βαθμό τα αποτελέσματα της έρευνας ήταν αρκετά ικανοποιητικά και υπήρξε άμεση ανταπόκριση των ερωτώμενων, καθώς και προθυμία για την παροχή πληροφοριών. Οι αδυναμίες της έρευνας εντοπίζονται κυρίως στο αριθμό των

συνεντεύξεων, που δεν κατέστη δυνατό να είναι μεγαλύτερος εξαιτίας των επαγγελματικών υποχρεώσεων και του περιορισμένου χρόνου κάποιων εκπροσώπων των εμπλεκόμενων φορέων αλλά και της απροθυμίας συμμετοχής κάποιων άλλων, που περιόρισε το δείγμα και κατ' επέκταση τα αποτελέσματα της έρευνας.

7. ΜΕΛΕΤΗ ΠΕΡΙΠΤΩΣΗΣ : ΠΗΛΙΟ ΜΑΓΝΗΣΙΑΣ

7.1. ΓΕΩΜΟΡΦΟΛΟΓΙΚΑ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ, ΚΛΙΜΑ, ΦΥΣΙΚΟ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ

Το Πήλιο είναι βουνό στο Νομό Μαγνησίας δίπλα στην πόλη του Βόλου, με ύψος 1.624 μέτρα. Κατά την Ελληνική μυθολογία ήταν η θερινή κατοικία των θεών και πατρίδα των Κενταύρων. Η ψηλότερη κορυφή του βρίσκεται προς τη βόρεια πλευρά του βουνού και δεν είναι επισκέψιμη λόγω ύπαρξης στρατιωτικών εγκαταστάσεων. Άλλες κορυφές είναι το Κοτρώνι 1550 μέτρα, Πλιασίδι 1547 μέτρα, Αηδονάκι 1537 μέτρα, Αγριόλευκες 1471 μέτρα, Δραμάλα 1455 μέτρα, Σχιτζουραύλι 1450 μέτρα, Γολγοθάς 1415 μέτρα, Λαγωνίκα 1300 μέτρα. Η περιοχή είναι προστατευόμενος βιότοπος του δικτύου Natura 2000 με κωδικό GR1430001. Στην προστατευόμενη χλωρίδα και πανίδα του περιλαμβάνονται σημαντικά είδη, τα οποία συνθέτουν μια πλούσια βιοποικιλότητα και συμβάλλουν συλλογικά στην περιβαλλοντική του σημασία (www.dianeosis.org). Αποτελείται από τρεις δήμους, Βόλου, Ζαγοράς Μουρεσίου και Νοτίου Πηλίου και περιλαμβάνει 24 χωριά και πολλούς μικρότερους οικισμούς διάσπαρτους στο βουνό.

Τα γεωγραφικά και περιβαλλοντικά χαρακτηριστικά του Πηλίου διαδραματίζουν καθοριστικό ρόλο στη διαμόρφωση της ταυτότητάς του ως πράσινου προορισμού. Τα χαρακτηριστικά αυτά περιλαμβάνουν την ποικιλόμορφη τοπογραφία της περιοχής, η οποία χαρακτηρίζεται από ορεινά τοπία, πλούσια δάση και μια ακτογραμμή που είναι τόσο τραχιά όσο και γραφική. Επιπλέον, το κλίμα του χαρακτηρίζεται από ήπιους χειμώνες και ζεστά καλοκαίρια, γεγονός που το καθιστά ελκυστικό προορισμό για οικολογικό τουρισμό και βιώσιμες πρακτικές.

Με φόντο το Αιγαίο Πέλαγος, το Πήλιο Μαγνησίας διαθέτει ποικίλα τοπία που κυμαίνονται από καταπράσινα βουνά έως γραφικές ακτές, τα οποία συμβάλλουν

σημαντικά στον οικολογικό του πλούτο και στην ελκυστικότητά του ως προορισμού βιώσιμου τουρισμού. Ο συνδυασμός αυτών των χαρακτηριστικών όχι μόνο ενισχύει τη βιοποικιλότητα της περιοχής, αλλά παρέχει επίσης μοναδικές ευκαιρίες για διάφορες μορφές εναλλακτικού τουρισμού. Το ποικίλο κλίμα της περιοχής, που χαρακτηρίζεται από ήπιους χειμώνες και ζεστά καλοκαίρια, υποστηρίζει περαιτέρω μια πλούσια ποικιλία χλωρίδας και πανίδας, καθιστώντας την ελκυστικό προορισμό για τους λάτρεις της φύσης.

Η μοναδική τοπογραφία και το κλίμα της περιοχής ευνοούν μια ποικιλία οικοσυστημάτων, καθιστώντας η περιοχή είναι ένα εξαιρετικό παράδειγμα για το πώς τα γεωγραφικά χαρακτηριστικά μπορούν να επηρεάσουν την περιβαλλοντική βιωσιμότητα στον τουρισμό. Αυτό το ποικιλόμορφο οικολογικό τοπίο όχι μόνο υποστηρίζει την τοπική άγρια πανίδα αλλά και ενισχύει την ελκυστικότητα της περιοχής για εναλλακτικές μορφές τουρισμού. Η αλληλεπίδραση μεταξύ των βουνών και της ακτογραμμής δημιουργεί μικροκλίματα που συμβάλλουν στην πλούσια βιοποικιλότητα της περιοχής, καθιστώντας την ελκυστικό προορισμό για τους λάτρεις της φύσης και τους ερευνητές.

7.2 ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΗ ΚΛΗΡΟΝΟΜΙΑ

Η τουριστική ανάπτυξη στο Πήλιο Μαγνησίας έχει εξελιχθεί σημαντικά κατά τη διάρκεια των δεκαετιών, επηρεασμένη από τα φυσικά τοπία, την πολιτιστική κληρονομιά και την αυξανόμενη ζήτηση για βιώσιμες ταξιδιωτικές εμπειρίες. Στο προφίλ των τουριστών της περιοχής συγκαταλέγονται κυρίως τουρίστες εσωτερικού, που διαμένουν κατά μέσο όρο δύο έως τρεις μέρες στον προορισμό και ενδιαφέρονται για δραστηριότητες σχετικές με τη φύση και τις εναλλακτικές μορφές τουρισμού (Arvanitis P, 2020). Η ανάπτυξη αυτή μπορεί να αναχθεί στις αρχές του 20ού αιώνα, όταν το Πήλιο, λόγω της εκπληκτικής ακτογραμμής και των πλούσιων παραδόσεών του, άρχισε να προσελκύει επισκέπτες από όλα τα μέρη της Ελλάδας. Επιπρόσθετα η πολιτιστική κληρονομιά της περιοχής είναι εξίσου σημαντική, με την χαρακτηριστική αρχιτεκτονική των οικισμών και τη λαογραφία. Μάλιστα στην περιοχή διοργανώνονται σήμερα, κατά κύριο λόγο τους καλοκαιρινούς μήνες, πολυάριθμα μουσικά φεστιβάλ και εκδηλώσεις. Εξαιρετικά

παραδείγματα αποτελούν το μουσικό χωριό του Αγίου Λαυρεντίου, όπου κάθε Αύγουστο διοργανώνονται εξαιρετικά εργαστήρια μουσικής και φωνητικής τέχνης (www.musicity.gr/mousiko-xorio-pileio/), όπως επίσης και το Pelion Festival, καλοκαιρινό φεστιβάλ κλασσικής μουσικής που διοργανώνεται στη Ζαγορά και σε χωριά του ανατολικού Πηλίου (www.pelionfestival.com). Ακόμη η περιοχή διαθέτει σημαντικό αριθμό αγροτικών, αγροτουριστικών και πολιτιστικών συλλόγων, που προωθούν τις παραδόσεις την ταυτότητα των κατοίκων, προωθώντας βιωματικές εμπειρίες στους επισκέπτες. Τέλος, εξετάζοντας την πολιτιστική κληρονομιά και ιστορία του Πηλίου, δεν γίνεται να μην αναφερθεί το ιστορικό τρενάκι του Πηλίου ή ο θρυλικός «Μουτζούρης», το ατμοκίνητο τραίνο, που κατασκεύασε ο Ιταλός μηχανικός Ευαρίστο ντε Κίρικο, πατέρας του καλλιτέχνη Τζιόρτζιο ντε Κίρικο. Το τραίνο παρέμεινε σε λειτουργία ως το 1971, μεταφέροντας εμπορεύματα ενώ από το 1996 το τραίνο λειτουργεί ως τουριστική ατραξιόν, πραγματοποιώντας τη διαδρομή Λεχώνια -Μηλιές (www.aroundpelion.com).

7.3 ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΕΣ ΠΡΟΚΛΗΣΕΙΣ

Η περιοχή του Πηλίου αντιμετωπίζει σοβαρές περιβαλλοντικές προκλήσεις τα τελευταία χρόνια, τόσο με την εκδήλωση πυρκαγιών που έπληξαν μεγάλο μέρος του δάσους και των προστατευόμενων περιοχών, όσο και με την εκδήλωση πλημμυρικών φαινομένων την τελευταία πενταετία, με αποκορύφωμα την καταιγίδα Daniel τον Σεπτέμβριο του 2023, κατά την οποία καταστράφηκε μεγάλο μέρος του οδικού δικτύου, με αποτέλεσμα να αποκλειστούν για μεγάλο χρονικό διάστημα κάτοικοι και τουρίστες σε χωριά και οικισμούς, την ισοπέδωση κατοικιών και άλλων υποδομών, κυρίως όμως την απώλεια ανθρώπινων ζωών. Σήμερα ενάμιση χρόνο περίπου μετά τη φυσική καταστροφή, πολλά από τα έργα αποκατάστασης των ζημιών δεν έχουν αποκατασταθεί πλήρως, ή έχουν αποκατασταθεί μερικώς, κάνοντας επιτακτική την ανάγκη κατάστροφης ενός σχεδίου ανάπλασης,, βιωσιμότητας και ανθεκτικότητας για την περιοχή (Cheirchanteri G, 2024).

7.4 SWOT ANALYSE ΠΗΛΙΟΥ

Στο σημείο αυτό θα χρησιμοποιηθεί για τις ανάγκες της έρευνας της παρούσας εργασίας, η ανάλυση SWOT, που αποτελεί στρατηγικό εργαλείο διαχείρισης, (Helms M., 2010), ώστε να αναλυθούν τα βασικά σημεία και χαρακτηριστικά της μελέτης περίπτωσης, τα οποία θα μας βοηθήσουν να εντοπίσουμε τις στρατηγικές και τα μέτρα που είναι αναγκαία να συμπεριληφθούν σε ένα σχέδιο διαχείρισης που προωθεί την βιωσιμότητα και την ανθεκτικότητα ενός προορισμού.

ΔΥΝΑΤΑ ΣΗΜΕΙΑ	ΑΔΥΝΑΜΙΕΣ	ΕΥΚΑΙΡΙΕΣ	ΑΠΕΙΛΕΣ
- Πλούσιο φυσικό τοπίο - Συνδυασμός ορεινού τουρισμού και παραλιών βραβευμένων με γαλάζια σημαία - Πολιτιστική κληρονομιά και αυθεντικότητα - Προσέλκυση τουριστών όλο το χρόνο - Χιονοδρομικό κέντρο Πηλίου - Χάνια - Εγγύτητα σε βασικές συγκοινωνιακές συνδέσεις - Γαστρονομία και παραγωγή τοπικών προϊόντων υψηλού επιπέδου	- Περιορισμοί στις υποδομές - Εποχιακή εξάρτηση - Περιορισμένες εγκαταστάσεις υψηλού επιπέδου - Έλλειψη προώθησης και branding προορισμού - Καθυστέρηση στην αποκατάσταση των απαραίτητων έργων ανάπτυξης της περιοχής μετά τις καταστροφικές πλημμύρες του 2023 - Έλλειψη ενιαίου στρατηγικού σχεδίου για την βιώσιμη τουριστική ανάπτυξη και την ανθεκτικότητα	- Ανάπτυξη οικότουρισμού - Πολιτιστικός τουρισμός και γαστρονομία - Τουρισμός περιπέτειας και ευεξίας - Περιπατητικός τουρισμός - Αναγεννητικός τουρισμός - Ψηφιακός μετασχηματισμός - Επενδύσεις και συμμετοχή ευρωπαϊκά και διεθνή προγράμματα για την περαιτέρω προώθηση εναλλακτικών μορφών τουρισμού - Εγγύτητα σε αεροδρόμιο Ν. Αγχιάλου και λιμένα Βόλου	- Επιπτώσεις κλιματικής αλλαγής (φυσικές καταστροφές π.χ. Ντάνιελ, πυρκαγιές κλπ.) - Ανταγωνισμός με άλλους τουριστικούς προορισμούς του εσωτερικού (π.χ. Ζαγοροχώρια) - Κίνδυνος υπερτουρισμού σε δημοφιλή παραλίες και χωριά, ειδικά τους θερινούς μήνες - Υποβάθμιση περιβάλλοντος και φυσικών πόρων - Οικονομική αβεβαιότητα

Συμπερασματικά, η ανθεκτικότητα του Πηλίου ως τουριστικού προορισμού υποστηρίζεται από τη φυσική ομορφιά του, την πλούσια πολιτιστική κληρονομιά και τη δέσμευση για βιώσιμη τουριστική ανάπτυξη. Ωστόσο, η περιοχή πρέπει να αντιμετωπίσει τις αδυναμίες της και να αξιοποιήσει τις ευκαιρίες της για να μετριάσει τις πιθανές απειλές και να διασφαλίσει τη μακροπρόθεσμη βιωσιμότητα της τουριστικής βιομηχανίας της.

8. ΣΥΓΚΡΙΤΙΚΗ ΑΝΑΛΥΣΗ ΜΕΛΕΤΗΣ ΠΕΡΙΠΤΩΣΗΣ ΜΕ ΠΡΑΣΙΝΟ ΠΡΟΟΡΙΣΜΟ: ΤΟ ΕΘΝΙΚΟ ΠΑΡΚΟ CINQUE TERRE

Πριν την παρουσίαση των τριών μερών του παρόντος κεφαλαίου όπου παρουσιάζεται η συγκριτική ανάλυση της εργασίας, θα πρέπει να αναφερθούν συνοπτικά οι λόγοι επιλογής της περιοχής του φυσικού πάρκου Cinque Terre, ως προορισμού με τον οποίο θα επιχειρηθεί η διενέργεια συγκριτικής ανάλυσης, με τη μελέτη περίπτωσης της παρούσας. Τα κριτήρια με τα οποία έγινε η παραπάνω επιλογή, είναι αρχικά πως και οι δύο περιοχές είναι πράσινοι ευρωπαϊκοί προορισμοί, που γειτονεύουν και μοιράζονται το ίδιο κλίμα, ενώ παράλληλα τους χαρακτηρίζουν κοινά γεωγραφικά και μορφολογικά στοιχεία. Ένα πολύ σημαντικό στοιχείο είναι πως ανήκουν και οι δύο στο δίκτυο Natura 2000, η οικονομία τους εξαρτάται σε μεγάλο βαθμό από τον τουρισμό και την παραγωγή προϊόντων, ενώ αντιμετωπίζουν κοινές προκλήσεις αναφορικά με τα φαινόμενα φυσικών καταστροφών (πυρκαγιές, πλημμύρες κλπ.).

8.1 ΠΡΟΦΙΛ CINQUE TERRE

Η περιοχή Cinque Terre αποτελεί τμήμα της ακτής της ανατολικής Ριβιέρας της Λιγουρίας που βρίσκεται στα βορειοδυτικά της Ιταλίας. Η ζώνη αποτελείται από πέντε χωριά τα οποία ονομάζονται από τα δυτικά προς τα ανατολικά: Monterosso al Mare, Vernazza, Corniglia, Manarola, Riomaggiore. Είναι Εθνικό Πάρκο

και Μνημείο Παγκόσμιας Κληρονομιάς της UNESCO, με αυστηρά μέτρα προστασίας του φυσικού του περιβάλλοντος. Η διαχείριση των μονοπατιών πεζοπορίας, η συντήρηση των παραδοσιακών αναβαθμίδων και η ρύθμιση της τουριστικής ροής συμβάλλουν στη διατήρηση του οικοσυστήματος. Η τοπική κοινότητα συμμετέχει ενεργά στη διαχείριση του τουρισμού, προωθώντας βιώσιμες πρακτικές και διατηρώντας την πολιτιστική κληρονομιά. Η εκπαίδευση και η ευαισθητοποίηση των κατοίκων και των επισκεπτών ενισχύουν την κοινωνική συνοχή και την ανθεκτικότητα. Η διαφοροποίηση των οικονομικών δραστηριοτήτων, όπως η προώθηση τοπικών προϊόντων και η ανάπτυξη εναλλακτικών μορφών τουρισμού, συμβάλλει στη βιώσιμη οικονομική ανάπτυξη και μειώνει την εξάρτηση από τον μαζικό τουρισμό (www.parconazionale5terre.it).

8.2. ΟΜΟΙΟΤΗΤΕΣ ΚΑΙ ΔΙΑΦΟΡΕΣ ΜΕ ΤΟ ΠΗΛΙΟ

Τα περιβαλλοντικά χαρακτηριστικά Πηλίου και Cinque Terre παρουσιάζουν τόσο αξιοσημείωτες ομοιότητες όσο και διακριτές διαφορές που διαμορφώνουν τα αντίστοιχα οικοσυστήματά τους και επηρεάζουν τις πρακτικές βιώσιμου τουρισμού. Και οι δύο περιοχές χαρακτηρίζονται από τα παράκτια τοπία τους, το μεσογειακό κλίμα και την πλούσια βιοποικιλότητα, τα οποία συμβάλλουν στην ελκυστικότητά τους ως τουριστικών προορισμών. Ωστόσο, προκύπτουν διαφορές στις πρακτικές χρήσης γης και στον βαθμό αστικοποίησης, με το Πήλιο να διατηρεί πιο παραδοσιακές γεωργικές πρακτικές σε σύγκριση με την πιο εμπορευματοποιημένη τουριστική βιομηχανία των Cinque Terre. Η διάκριση αυτή δεν επηρεάζει μόνο την οικολογική ισορροπία αλλά και την κοινωνικοπολιτιστική δυναμική των περιοχών. Για παράδειγμα, ενώ το Πήλιο επικεντρώνεται στη διατήρηση των φυσικών τοπίων του μέσω βιώσιμων πρακτικών, η εξάρτηση των Cinque Terre από τον τουρισμό έχει οδηγήσει σε σημαντικές αλλαγές στην περιβαλλοντική του ακεραιότητα. Αντίθετα, η αυξημένη ανάπτυξη και οι υποδομές των Cinque Terre μπορεί να οδηγήσουν σε καταστροφή οικοτόπων και απώλεια βιοποικιλότητας, υπογραμμίζοντας την ανάγκη για ισορροπημένες προσεγγίσεις στη διαχείριση του τουρισμού που δίνουν προτεραιότητα στη διατήρηση του περιβάλλοντος. (Ferraria S. et al, 2013)

Μια ολοκληρωμένη εξέταση των περιβαλλοντικών χαρακτηριστικών του Πηλίου Μαγνησίας και της περιοχής Cinque Terre αποκαλύπτει μια σύνθετη αλληλεπίδραση

παραγόντων που συμβάλλουν στο μοναδικό οικολογικό προφίλ τους και στις προκλήσεις που αντιμετωπίζουν στην προώθηση του πράσινου τουρισμού. Η ανάλυση αυτή αναδεικνύει τόσο τις ομοιότητες στα γεωγραφικά χαρακτηριστικά τους, όπως τα παράκτια τοπία και η βιοποικιλότητα, όσο και τις ευδιάκριτες διαφορές στο κλίμα και τις πρακτικές χρήσης γης. Η κατανόηση αυτών των στοιχείων είναι ζωτικής σημασίας για την ανάπτυξη αποτελεσματικών στρατηγικών διαχείρισης με στόχο την ενίσχυση της βιωσιμότητας και της ανθεκτικότητας και στους δύο προορισμούς. Η ανάλυση αυτή μας επιτρέπει να προσδιορίσουμε τα βασικά περιβαλλοντικά χαρακτηριστικά που συμβάλλουν στο μοναδικό οικολογικό τους αποτύπωμα, όπως η τοπογραφία, το κλίμα και η βιοποικιλότητα. Με την προσεκτική εξέταση αυτών των παραγόντων, μπορούμε να προβούμε σε διεισδυτικές συγκρίσεις που αναδεικνύουν τόσο τα δυνατά όσο και τα αδύνατα σημεία κάθε προορισμού όσον αφορά την περιβαλλοντική βιωσιμότητα (Congi et al. 2014).

Κατά την ανάλυση των χαρακτηριστικών των δύο προορισμών γίνεται φανερό ότι ενώ και οι δύο προορισμοί διαθέτουν πλούσια βιοποικιλότητα και εκπληκτικά τοπία, αντιμετωπίζουν επίσης ξεχωριστές προκλήσεις που σχετίζονται με την κλιματική αλλαγή και τη διαχείριση του τουρισμού. Ωστόσο, το Πήλιο χαρακτηρίζεται από το ορεινό του ανάγλυφο και τα πυκνά δάση, τα οποία παρέχουν μοναδικά οικοσυστήματα και ενδιαυτήματα που είναι λιγότερο διαδεδομένα στις παράκτιες περιοχές των Cinque Terre. Αντίθετα, τα αναβαθμιδωμένα τοπία και οι παραθαλάσσιοι βράχοι του προορισμού Cinque Terre προσφέρουν ένα διαφορετικό σύνολο οικολογικών πλεονεκτημάτων, ιδίως όσον αφορά τη θαλάσσια βιοποικιλότητα. Και οι δύο περιοχές πρέπει να αντιμετωπίσουν τις επιπτώσεις του αυξανόμενου αριθμού τουριστών, αλλά οι προσεγγίσεις τους για τη διατήρηση και τον βιώσιμο τουρισμό διαφέρουν σημαντικά (D'Onofrio 2018).

8.3. ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΕΙΣ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ ΚΑΙ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΕΣ ΑΝΘΕΚΤΙΚΟΤΗΤΑΣ ΚΑΙ ΒΙΩΣΙΜΟΤΗΤΑΣ

Οι αποτελεσματικές προσεγγίσεις διαχείρισης του τουρισμού είναι απαραίτητες για την προώθηση της βιώσιμης ανάπτυξης και την ενίσχυση της ανθεκτικότητας προορισμών όπως το Πήλιο και το Cinque Terre. Οι προσεγγίσεις αυτές δεν δίνουν προτεραιότητα μόνο στη διατήρηση του περιβάλλοντος, αλλά περιλαμβάνουν επίσης τη συμμετοχή της

κοινότητας, τη συνεργασία των ενδιαφερόμενων φορέων και την εφαρμογή καινοτόμων πρακτικών που προωθούν τις τοπικές οικονομίες. Η κατανόηση των μοναδικών προκλήσεων και ευκαιριών που παρουσιάζει κάθε προορισμός είναι ζωτικής σημασίας για την ανάπτυξη προσαρμοσμένων στρατηγικών που μεγιστοποιούν τα οφέλη και ελαχιστοποιούν τις αρνητικές επιπτώσεις. Η κατανόηση αυτή επιτρέπει τον εντοπισμό βέλτιστων πρακτικών που μπορούν να ενισχύσουν τη βιώσιμη τουριστική ανάπτυξη, διασφαλίζοντας τη διατήρηση τόσο της οικολογικής ακεραιότητας όσο και των τοπικών κοινοτήτων. Αναλύοντας τις στρατηγικές διαχείρισης που εφαρμόστηκαν στο Πήλιο και συγκρίνοντας τις με αυτές του Cinque Terre, μπορούμε να αντλήσουμε πληροφορίες για αποτελεσματικές προσεγγίσεις που ανταποκρίνονται στα μοναδικά χαρακτηριστικά κάθε προορισμού.

Για να επιτευχθεί μια αρμονική ισορροπία μεταξύ οικονομικής ανάπτυξης και περιβαλλοντικής διατήρησης, πρέπει να εφαρμοστούν διάφορες στρατηγικές διαχείρισης του τουρισμού που να αντικατοπτρίζουν τα μοναδικά χαρακτηριστικά κάθε προορισμού. Αυτές οι στρατηγικές μπορούν να περιλαμβάνουν τον τουρισμό με βάση την κοινότητα, βιώσιμες πρακτικές που ελαχιστοποιούν τις περιβαλλοντικές επιπτώσεις και την προώθηση του τοπικού πολιτισμού και της τοπικής κληρονομιάς. Με τη συμμετοχή των ενδιαφερόμενων μερών, συμπεριλαμβανομένων των κατοίκων και των τοπικών επιχειρήσεων, μπορεί να αναπτυχθεί μια πιο περιεκτική προσέγγιση στη διαχείριση του τουρισμού, διασφαλίζοντας ότι τα οφέλη του τουρισμού κατανέμονται δίκαια. Αυτό το συνεργατικό πλαίσιο μπορεί να προωθήσει βιώσιμες πρακτικές που ευθυγραμμίζονται με τους περιβαλλοντικούς στόχους της περιοχής, ενώ παράλληλα βελτιώνει τη συνολική εμπειρία των επισκεπτών. Με την ενσωμάτωση των τοπικών κοινοτήτων στη διαδικασία λήψης αποφάσεων, η προσέγγιση αυτή όχι μόνο προάγει τη διαχείριση αλλά και ενθαρρύνει την οικονομική ανάπτυξη μέσω υπεύθυνων τουριστικών πρακτικών. Αυτό το συνεργατικό πλαίσιο ενισχύει την αίσθηση της ιδιοκτησίας μεταξύ των κατοίκων, οδηγώντας στη βιώσιμη διαχείριση των πόρων και στη διατήρηση των μοναδικών πολιτιστικών και περιβαλλοντικών χαρακτηριστικών της περιοχής (Shi Y et al. 2022).

Οι αποτελεσματικές προσεγγίσεις διαχείρισης του τουρισμού για βιώσιμους προορισμούς συχνά ενσωματώνουν τη δέσμευση της κοινότητας, τη συνεργασία των ενδιαφερομένων μερών και προσαρμοστικές στρατηγικές προσαρμοσμένες στα τοπικά δεδομένα. Οι προσεγγίσεις αυτές αναγνωρίζουν τη σημασία της ενσωμάτωσης

περιβαλλοντικών, κοινωνικών και οικονομικών παραγόντων για την οικοδόμηση ανθεκτικότητας έναντι των επιπτώσεων της κλιματικής αλλαγής και άλλων προκλήσεων. Με την προώθηση της τοπικής ιδιοκτησίας και συμμετοχής, η διαχείριση του τουρισμού μπορεί να βελτιώσει την εμπειρία των επισκεπτών, διατηρώντας παράλληλα τη μοναδική πολιτιστική και φυσική κληρονομιά των προορισμών (Lagarias et al. 2022) .

Η ανάλυση των στρατηγικών διαχείρισης που εφαρμόστηκαν ανωτέρω αποκάλυψε αρκετά κρίσιμα διδάγματα και βέλτιστες πρακτικές που μπορούν να εφαρμοστούν για την ενίσχυση της ανθεκτικότητας και της βιωσιμότητας των πράσινων προορισμών. Οι γνώσεις αυτές υπογραμμίζουν τη σημασία της ενσωμάτωσης της συμμετοχής της τοπικής κοινότητας, των πρακτικών βιώσιμου τουρισμού και των προσεγγίσεων προσαρμοστικής διαχείρισης στην ανάπτυξη πράσινων προορισμών. Επιπλέον, η προώθηση της συνεργασίας μεταξύ των ενδιαφερομένων μερών, όπως οι κυβερνητικές υπηρεσίες, οι τοπικές επιχειρήσεις και οι κάτοικοι, είναι απαραίτητη για τη δημιουργία μιας συνεκτικής στρατηγικής που αντιμετωπίζει τις περιβαλλοντικές προκλήσεις και ταυτόχρονα προωθεί την οικονομική ανάπτυξη. Μια τέτοια συνεργασία μπορεί να οδηγήσει σε καινοτόμες λύσεις που όχι μόνο ενισχύουν τη βιωσιμότητα του προορισμού αλλά και την ανθεκτικότητα της κοινότητας απέναντι σε μελλοντικές προκλήσεις. Με την ανταλλαγή πόρων και γνώσεων, οι ενδιαφερόμενοι μπορούν να εφαρμόσουν βέλτιστες πρακτικές στην περιβαλλοντική διαχείριση, την τουριστική ανάπτυξη και τη συμμετοχή της κοινότητας που έχουν αποδειχθεί αποτελεσματικές σε άλλες περιοχές. Αυτή η συνεργατική προσέγγιση όχι μόνο ενισχύει την εμπιστοσύνη μεταξύ των ενδιαφερομένων αλλά και την προσαρμοστικότητα του προορισμού στις περιβαλλοντικές αλλαγές.

Τα βασικά συμπεράσματα που προκύπτουν από τη συγκριτική μελέτη υπογραμμίζουν τη σημασία της εμπλοκής της κοινότητας, της προσαρμοστικής διακυβέρνησης και των πρακτικών βιώσιμου τουρισμού για την προώθηση ανθεκτικών προορισμών. Τα ευρήματα αυτά υποδηλώνουν ότι η ενσωμάτωση της τοπικής γνώσης με βιώσιμες πρακτικές μπορεί να ενισχύσει σημαντικά την ανθεκτικότητα των τουριστικών προορισμών. Επιπλέον, η συνεργασία μεταξύ των ενδιαφερομένων μερών, συμπεριλαμβανομένης της κυβέρνησης, των τοπικών επιχειρήσεων και των μελών της κοινότητας, διαδραματίζει κρίσιμο ρόλο στην επιτυχή εφαρμογή των σχεδίων διαχείρισης. Αυτή η συνεργασία προωθεί ένα κοινό όραμα και προωθεί βιώσιμες

πρακτικές που ωφελούν τόσο το περιβάλλον όσο και τις τοπικές οικονομίες. Επιπλέον, είναι σημαντικό να διεξάγεται συνεχής διάλογος και να δημιουργούνται βρόχοι ανατροφοδότησης για την προσαρμογή και τη βελτίωση των στρατηγικών διαχείρισης, διασφαλίζοντας ότι παραμένουν αποτελεσματικές ενόψει των μεταβαλλόμενων περιβαλλοντικών συνθηκών (Biasi et al. 2024).

Οι εμπειρίες τόσο από το Πήλιο όσο και από την περιοχή Cinque Terre αναδεικνύουν τον κρίσιμο ρόλο της συνεργασίας των ενδιαφερομένων μερών και της καινοτόμου διαχείρισης των πόρων για την επίτευξη των στόχων βιώσιμης ανάπτυξης. Τα ευρήματα αυτά υπογραμμίζουν τη σημασία της εμπλοκής των τοπικών κοινοτήτων και της προώθησης των εταιρικών σχέσεων μεταξύ του δημόσιου και του ιδιωτικού τομέα για την ενίσχυση της ανθεκτικότητας έναντι των περιβαλλοντικών προκλήσεων. Επιπλέον, και οι δύο περιοχές καταδεικνύουν ότι η υιοθέτηση φιλικών προς το περιβάλλον πρακτικών μπορεί όχι μόνο να διαφυλάξει τους φυσικούς πόρους αλλά και να ενισχύσει τις τοπικές οικονομίες μέσω πρωτοβουλιών βιώσιμου τουρισμού. Αυτή η συνεργατική προσέγγιση ενθαρρύνει τις επενδύσεις σε πράσινες τεχνολογίες, ενισχύει τη δέσμευση της κοινότητας και καλλιεργεί την αίσθηση της διαχείρισης μεταξύ των κατοίκων. Με την ανταλλαγή επιτυχημένων στρατηγικών, και οι δύο προορισμοί μπορούν να χρησιμεύσουν ως πρότυπα για άλλους που επιδιώκουν να εφαρμόσουν παρόμοιες βιώσιμες πρακτικές. Η παρούσα ενότητα περιγράφει τα διδάγματα που αντλήθηκαν από τις προσεγγίσεις διαχείρισης που εφαρμόστηκαν στους δύο προορισμούς, τονίζοντας τη σημασία της συμμετοχής της κοινότητας, των στρατηγικών προσαρμοστικής διαχείρισης και της ενσωμάτωσης της περιβαλλοντικής βιωσιμότητας στον σχεδιασμό του τουρισμού (Banica A et al. 2020).

9. ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ ΤΗΣ ΕΡΕΥΝΑΣ

Όπως αναφέρθηκε και ανωτέρω στο κεφάλαιο πέντε, σε γενικές γραμμές η συμμετοχή των εμπλεκόμενων φορέων ήταν αρκετά ικανοποιητική, παρότι δε συμμετείχαν λόγω περιορισμένου χρόνου και επαγγελματικών υποχρεώσεων εκπρόσωποι όλων των φορέων. Παρόλ' αυτά οι ερωτώμενοι, οι οποίοι κλήθηκαν να απαντήσουν σε 8 ερωτήσεις ανοικτού τύπου, κατάφεραν να καλύψουν σε μεγάλο βαθμό τα ερευνητικά ερωτήματα, που αφορούσαν την κατάσταση του τουρισμού στο Πήλιο, μετά την καταστροφική καταιγίδα Daniel, τις πρωτοβουλίες που έχουν έως σήμερα αναληφθεί για την ανάκαμψη της περιοχής και την προώθηση του πράσινου τουρισμού, τις βασικές προκλήσεις και

εμπόδια που συναντώνται στην εφαρμογή στρατηγικών πράσινου τουρισμού, πώς οι επισκέπτες επηρεάζουν τη βιωσιμότητα του τουριστικού μοντέλου της περιοχής, πώς οι τοπικές επιχειρήσεις μπορούν να υιοθετήσουν βιώσιμες πρακτικές και τι κίνητρα χρειάζονται για το σκοπό αυτό, ποιος είναι ο ρόλος της τοπικής αυτοδιοίκησης και άλλων φορέων στη διαμόρφωση στρατηγικών για πράσινο τουρισμό και αν υπάρχει ουσιαστική συνεργασία μεταξύ των φορέων και των τοπικών επιχειρήσεων, με ποιο τρόπο μπορεί το Πήλιο να διαφοροποιηθεί ως πράσινος τουριστικός προορισμός και να αποκτήσει ανταγωνιστικό πλεονέκτημα και τέλος ποιες πολιτικές ή προγράμματα θα μπορούσαν να ενισχύσουν τον τουρισμό της μελέτης περίπτωσης και την ανθεκτικότητα του.

Στην πρώτη ερώτηση οι φορείς ερωτήθηκαν για το ποια είναι η σημερινή κατάσταση στο Πήλιο και ποιες οι συνέπειες της κακοκαιρίας Daniel που έπληξε την περιοχή πριν ενάμιση χρόνο.

Όλοι οι ερωτώμενοι συμφώνησαν πως η κακοκαιρία Daniel, που έπληξε τη Θεσσαλία και το Πήλιο, αναμφίβολα επέφερε τεράστιες καταστροφές στην περιοχή, δημιουργώντας μεγάλα προβλήματα σε υποδομές και οδικό δίκτυο, με τον Αντιδήμαρχο Παιδείας, Τουρισμού και Πολιτισμού του Δήμου Νοτίου Πηλίου να αναφέρει, πως η τουριστική κίνηση επηρεάστηκε αρνητικά μεν τον πρώτο χρόνο, κατορθώνοντας γρήγορα δε να επανέλθει στα ίδια επίπεδα προ του Σεπτεμβρίου του 2023, έχοντας σήμερα αποκατασταθεί, με τις ζημιές να έχουν αποκατασταθεί σε μεγάλο βαθμό, με εξαίρεση ορισμένα χωριά όπως ο Πλατανιάς και η Ξυνόβρυση, τα οποία δεν έχουν επανέλθει πλήρως, λόγω της σφοδρότητας με την οποία τα χτύπησε η κακοκαιρία. Οι 2 επιχειρηματίες της περιοχής συμφώνησαν επίσης πως η τουριστική κίνηση και η επισκεψιμότητα έχει σήμερα αποκατασταθεί, παρά τις αρχικές φοβίες και το κλίμα αβεβαιότητας που υπήρχε μετά τις καταστροφές, με τον πρώτο να αναφέρει πως ο τουρισμός στο Πήλιο θα μπορούσε να χαρακτηριστεί ως δύο ταχυτήτων, με τα χωριά της Μακρυνίτσας και της Πορταριάς να έχουν σχεδόν δωδεκάμηνη τουριστική κίνηση και τα υπόλοιπα χωριά να συγκεντρώνουν μεγαλύτερη τουριστική κίνηση τους καλοκαιρινούς μήνες και πως η επαναφορά της επισκεψιμότητας μετά την κακοκαιρία Daniel, τονώθηκε αρκετά και χάρη στο πρόγραμμα Thessaly Pass.

Η επόμενη ερώτηση στοχεύει στο να διαπιστωθεί ποιες πρωτοβουλίες έχουν αναληφθεί μέχρι σήμερα για την ανάκαμψη του Πηλίου και την προώθηση του πράσινου τουρισμού στην περιοχή.

Οι επιχειρηματίες του Πηλίου, αναφορικά με το πρώτο σκέλος της ερώτησης, ανέφεραν πως σχετικά με την ανάκαμψη της περιοχής, έγιναν σπασμωδικές κινήσεις και οι όποιες πρωτοβουλίες πάρθηκαν, αφορούσαν κυρίως την πρόχειρη αποκατάσταση των προβλημάτων και όχι την οριστική αντιμετώπιση τους, με την Περιφέρεια Θεσσαλίας να έχει τον κύριο ρόλο δράσης και την τοπική κοινότητα που έκανε επίσης τιτάνιες προσπάθειες για να επανέλθουν τα πράγματα στο φυσιολογικό, ενώ σχετικά με το δεύτερο σκέλος της ερώτησης για την προώθηση του πράσινου τουρισμού, ο εκπρόσωπος της αγροτουριστικής φάρμας επεσήμανε πως η μελέτη περίπτωσης συγκεντρώνει μεν τα χαρακτηριστικά εκείνα με τα οποία μπορούμε να μιλήσουμε για πράσινο τουρισμό, όμως όποια πρωτοβουλία προς αυτή την κατεύθυνση θα πρέπει να αφορά ουσιαστικά την πράσινη διαχείριση του προορισμού και όχι μόνο την επιφανειακή προώθηση του Πηλίου ως πράσινο προορισμό, καθώς μια τέτοια προσπάθεια προώθησης της περιοχής, χωρίς συγκεκριμένο και ουσιαστικό περιεχόμενο θα έχει τα αντίθετα αποτελέσματα. Ο δεύτερος επιχειρηματίας επεσήμανε πως η συζήτηση για πράσινο τουρισμό βρίσκεται ακόμα σε θεωρητικό επίπεδο, με την κοινότητα και τους επιχειρηματίες να υιοθετούν σιγά σιγά την συγκεκριμένη τάση και μορφή ανάπτυξης, κυρίως μέσω της προώθησης εναλλακτικών μορφών τουρισμού (θαλάσσιος, περιπατητικός τουρισμός, αγροτουρισμός κλπ.) και την προσπάθεια προσφοράς στον επισκέπτη μιας βιωματικής εμπειρίας.

Από την άλλη πλευρά ο Αντιδήμαρχος Παιδείας, Τουρισμού και Πολιτισμού του Δήμου Νοτίου Πηλίου τόνισε πως ο Δήμος ανέπτυξε στοχευμένες δράσεις και εκστρατείες διαφήμισης της περιοχής σε ευρωπαϊκές όπως η Ιταλία αλλά και νέες αγορές όπως το Ισραήλ, ενώ μεγάλη σημασία δόθηκε στη διαχείριση του πρασίνου, στην καθαριότητα, την αποκομιδή σκουπιδιών, μέσα από ένα πλαίσιο οργανωμένων δράσεων και την εγρήγορση όλων των φορέων αλλά και τη συμμετοχή των κατοίκων, ενώ στα αρνητικά στοιχεία της περιοχής συμπεριέλαβε την έλλειψη ξενοδοχειακών υποδομών και πολύ λιγότερο την κατάσταση του οδικού δικτύου.

Συνεχίζοντας, η τρίτη ερώτηση αφορά ποιες είναι οι βασικές προκλήσεις και εμπόδια που αντιμετωπίζονται στην εφαρμογή στρατηγικών πράσινου τουρισμού.

Ο Αντιδήμαρχος Νοτίου Πηλίου ανέφερε πως γίνονται προσπάθειες προώθησης διαφόρων εναλλακτικών μορφών τουρισμού, όπως θρησκευτικός, φυσιολατρικός, περιπατητικός, αγροτουρισμός και πως ένα σημαντικό εμπόδιο προς αυτή την κατεύθυνση είναι η ελλιπής ενημέρωση των επιχειρήσεων. Οι επιχειρηματίες από την

πλευρά τους ανέφεραν, ο μεν πρώτος πως γνωρίζει πως γίνονται προσπάθειες προώθησης του Πηλίου ως προορισμού δωδεκάμηνης διάρκειας, και την προώθηση εναλλακτικών μορφών τουρισμού, όπως για παράδειγμα ο γαστρονομικός ή ο περιπατητικός τουρισμός, αλλά με μεγάλα προβλήματα εφαρμογής, καθώς στην περίπτωση του περιπατητικού τουρισμού, ένα μεγάλο κομμάτι των μονοπατιών είναι προσβάσιμο λόγω των καταστροφών, ο δε δεύτερος μας ανέφερε πως δεν έχει τεθεί ένα ενιαίο πλαίσιο εφαρμογής στρατηγικών πράσινου τουρισμού, αλλά ούτε και οι αρμόδιοι φορείς είναι εναρμονισμένοι σε αυτό το ζήτημα.

Στην τέταρτη ερώτηση οι ερωτώμενοι απάντησαν για το πώς οι επισκέπτες επηρεάζουν τη βιωσιμότητα του τουριστικού μοντέλου της περιοχής.

Οι ερωτώμενοι επιχειρηματίες συμφώνησαν πως υπάρχουν φαινόμενα υπερτουρισμού, ειδικά κατά τη διάρκεια των εορτών, τριημέρων και κατά την καλοκαιρινή περίοδο, που δημιουργούν ζητήματα τόσο στη ζωή των ντόπιων όσο και στους φυσικούς πόρους, με περιπτώσεις για παράδειγμα λειψυδρίας σε ορισμένα χωριά, που παρατηρήθηκαν ειδικά μετά την κακοκαιρία Daniel και πως πρέπει να υπάρξει η ανάλογη μέριμνα για την ανθεκτικότητα της περιοχής και την εξισορρόπηση αυτών των φαινομένων, μέσω της πληροφόρησης επισκεπτών και κατοίκων, ώστε οι τουριστικές ροές να συνεχιστούν, τα έσοδα των οποίων είναι πολύ σημαντικά για το Πήλιο, όπου η πλειοψηφία των επιχειρήσεων είναι οικογενειακές και οι οποίες δοκιμάστηκαν σε μεγάλο βαθμό κατά την περίοδο του Covid-19.

Ο Αντιδήμαρχος ανέφερε πως η περιοχή δεν έχει ανάγκη το μαζικό τουρισμό, που μπορεί να επιφέρει φαινόμενα υπερτουρισμού, όπως αυτά που αναφέρθηκαν προηγουμένως από τους υπόλοιπους ερωτώμενους, αλλά στοχεύει σε επισκέπτες που επιλέγουν προορισμούς με στόχο να βιώσουν αυθεντικές ποιοτικές εμπειρίες και σέβονται το φυσικό περιβάλλον.

Στην επόμενη ερώτηση, οι ερωτώμενοι κλήθηκαν να απαντήσουν για το πώς μπορούν οι τοπικές επιχειρήσεις να υιοθετήσουν πιο βιώσιμες πρακτικές και τι κίνητρα θα χρειάζονταν για αυτό.

Εδώ όλες οι απόψεις συνέκλιναν σε μία κατεύθυνση, που δεν είναι άλλη από την εκπαίδευση τόσο των επιχειρηματιών του τουρισμού όσο και των κατοίκων, ώστε να ενημερωθούν σωστά και να αλλάξουν ενδεχομένως παλαιού τύπου νοοτροπίες, με στόχο το τουριστικό μοντέλο και η εμπειρία που προσφέρεται στον επισκέπτη να γίνει πιο σύγχρονη και επαγγελματική, καθώς σε κάποιες περιοχές του Πηλίου, όπως η Ζαγορά, όπου οι περισσότερες επιχειρήσεις είναι οικογενειακές, πολλοί είναι εκείνοι που ασχολούνται και με τον πρωτογενή τομέα, θεωρώντας τα έσοδα από τον τουρισμό, ως συμπληρωματικό εισόδημα, χωρίς βέβαια αυτό να σημαίνει πώς η πρωτογενής παραγωγή δεν είναι εξίσου σημαντική για τη βιωσιμότητα της, όπως η μελέτη περίπτωσης μας. Επιπρόσθετα οι ερωτώμενοι, σχετικά με τα κίνητρα που χρειάζονται οι επιχειρήσεις, απάντησαν πως τόσο το οικονομικό όφελος όσο και η ευαισθητοποίηση για τον φυσικό πλούτο του τόπου είναι εξίσου σημαντικά κίνητρα, ώστε να κινητοποιηθούν αναφορικά με την υιοθέτηση βιώσιμων πρακτικών.

Στην έκτη ερώτηση αναζητήθηκε ο ρόλος της τοπικής αυτοδιοίκησης και άλλων φορέων στη διαμόρφωση στρατηγικών για τον πράσινο τουρισμό και αν υπάρχει ουσιαστική συνεργασία μεταξύ των φορέων και των τοπικών επιχειρήσεων.

Σύμφωνα με τον Αντιδήμαρχο Τουρισμού του Δήμου Νοτίου Πηλίου, ο ρόλος της τοπικής αυτοδιοίκησης είναι καθοριστικός, καθώς συμβάλει σε προσπάθειες διαμόρφωσης στρατηγικών στον τουρισμό ώστε να είναι πιο βιώσιμος για τους κατοίκους αλλά και για τους επισκέπτες, επιδεικνύοντας μετά τον Covid-19 μεγαλύτερη εξωστρέφεια σε σχέση με το παρελθόν, ενεργώντας ταυτόχρονα αποφασιστικά για ζητήματα σχετικά με την καθαριότητα, την αποκομιδή σκουπιδιών, την ποιότητα του νερού, την αποκατάσταση του οδικού δικτύου και τις υποδομές.

Για το ίδιο ζήτημα οι ερωτώμενοι επιχειρηματίες, εξέφρασαν την άποψη πως δεν υπάρχει ενιαίο πλαίσιο συνεργασίας των εμπλεκόμενων φορέων και πως κυρίως από την πλευρά της Περιφέρειας Θεσσαλίας υπάρχουν στοχευμένες και σχεδιασμένες δράσεις. Ωστόσο, δεν υπάρχει ουσιαστική συνεργασία μεταξύ των φορέων, δημόσιων και ιδιωτικών, ούτε μεταξύ των Δήμων του Πηλίου, με αποτέλεσμα ο επισκέπτης να λαμβάνει διφορούμενο μήνυμα.

Στη συνέχεια οι εμπλεκόμενοι φορείς ερωτήθηκαν για το πώς μπορεί το Πήλιο να διαφοροποιηθεί ως πράσινος τουριστικός προορισμός.

Ο πρώτος από τους ερωτώμενους επιχειρηματίες πιστεύει πως η προστασία του φυσικού περιβάλλοντος και η στόχευση προς μια ήπια τουριστική ανάπτυξη μέσω του μοντέλου του αναγεννητικού τουρισμού, με το οποίο ο επισκέπτης θα αποκτά μια μοναδική και αυθεντική εμπειρία της τοπικής ταυτότητας και πολιτισμού, είναι η πιο σωστή προσέγγιση για την περιοχή του Πηλίου. Στο ίδιο μήκος κύματος και ο δεύτερος επιχειρηματίας τονίζει πως τόσο η βελτίωση των υποδομών και η ολοκλήρωση του σχεδιασμού θαλάσσιων διαδρομών που θα συνδέουν το Πήλιο με τις Σποράδες, καθώς και η ανάπτυξη εναλλακτικών μορφών τουρισμού, ειδικά του αγροτουρισμού, περιπατητικού και του γαστρονομικού τουρισμού.

Ο Αντιδήμαρχος Νοτίου Πηλίου απάντησε πως το Πήλιο αποτελεί έναν από τους πιο δημοφιλείς προορισμούς στην Ελλάδα, με μεγάλη πληρότητα σε εορτές, τριήμερα και σαββατοκύριακα, που έχει προβάδισμα στην Ελλάδα αναφορικά με την επιλογή των τουριστών εσωτερικού. Σε αυτό έχει βοηθήσει και η ομάδα Volos Pelion καθώς και η συνεργασία μεταξύ των τριών Δήμων, Βόλου, Ζαγοράς Μουρεσίου και Νοτίου Πηλίου, ώστε να υπάρχει μια ενιαία γραμμή πολιτικής και στρατηγικού σχεδίου ανάπτυξης, καθώς ο τουρισμός της πόλης του Βόλου και του Πηλίου είναι αλληλένδετος.

Τέλος οι ερωτώμενοι κλήθηκαν να εκφράσουν τις απόψεις τους για το ποιες πολιτικές ή προγράμματα θα μπορούσαν να ενισχύσουν την βιώσιμη ανάπτυξη του τουρισμού στο Πήλιο και τη ανθεκτικότητα του.

Στην τελευταία αυτή ερώτηση οι ερωτώμενοι συμφωνούν πως θα ήταν εξαιρετικά χρήσιμα για τους επαγγελματίες της περιοχής, επενδυτικά προγράμματα ώστε οι επιχειρήσεις να γίνουν πιο ανταγωνιστικές και να εκσυγχρονιστούν. Επενδυτικά προγράμματα και επιδοτήσεις που μπορούν να βοηθήσουν στην προώθηση και την ανάπτυξη εναλλακτικών μορφών τουρισμού, όπως ο γαστρονομικός, εκμεταλλευόμενοι την παραγωγή τοπικών προϊόντων στο Πήλιο. Άλλωστε το Π.Δ. δόμησης του Πηλίου θέτει ένα αυστηρό κανονιστικό πλαίσιο, εξαιτίας του οποίου οποιαδήποτε επένδυση σε υποδομές, είναι εξαιρετικά δαπανηρή για τους επαγγελματίες. Τέλος θα πρέπει οι πολιτικές που εφαρμόζονται να στοχεύουν σε μια ήπια μορφή τουριστικής ανάπτυξης, που θα λαμβάνει υπόψη της τα ιδιαίτερα μορφολογικά χαρακτηριστικά του προορισμού, ειδικά μετά τις καταστροφές της κακοκαιρίας Daniel, που απέδειξε με τρόπο εμφατικό

πως είναι αναγκαία η προετοιμασία της περιοχής για τυχόν άλλα αντίστοιχα περιστατικά που μπορεί να προκύψουν στο μέλλον και να πλήξουν σοβαρά την οικονομία του Πηλίου.

10. ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

10.1. ΓΕΝΙΚΑ ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ ΚΑΙ ΜΕΛΛΟΝΤΙΚΕΣ ΕΡΕΥΝΗΤΙΚΕΣ ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ

Η ανάλυση του Πηλίου Μαγνησίας ως πράσινου προορισμού αποκαλύπτει διάφορα κρίσιμα ευρήματα που υπογραμμίζουν τη σημασία των βιώσιμων πρακτικών και της εμπλοκής της κοινότητας στη διαχείριση του τουρισμού. Τα ευρήματα υποδηλώνουν ότι η ενσωμάτωση των τοπικών οικοσυστημάτων και η προώθηση της περιβαλλοντικής ευαισθητοποίησης των επισκεπτών ενισχύουν σημαντικά την ανθεκτικότητα του προορισμού. Επιπλέον, οι πρωτοβουλίες υπό την καθοδήγηση της κοινότητας διαδραματίζουν καθοριστικό ρόλο στην προώθηση της αίσθησης της ιδιοκτησίας και της υπερηφάνειας μεταξύ των κατοίκων, συμβάλλοντας τελικά στη βιωσιμότητα του τουρισμού στην περιοχή. Η προσέγγιση αυτή όχι μόνο ενισχύει την τοπική οικονομία αλλά και ενθαρρύνει βιώσιμες πρακτικές που προστατεύουν το φυσικό περιβάλλον. Συμμετέχοντας οι κάτοικοι και οι επιχειρήσεις, μπορούν να εφαρμόσουν φιλικές προς το περιβάλλον λύσεις που καλύπτουν τόσο τις ανάγκες της κοινότητας όσο και τις προσπάθειες διατήρησης του φυσικού πλούτου.

Η παρούσα μελέτη αναδεικνύει τον ουσιαστικό ρόλο της ενσωμάτωσης της περιβαλλοντικής βιωσιμότητας και της πολιτιστικής διατήρησης στις στρατηγικές διαχείρισης προορισμών όπως το Πήλιο Μαγνησίας. Τα ευρήματα αυτά υπογραμμίζουν τη σημασία της ευθυγράμμισης της τουριστικής ανάπτυξης με τις περιβαλλοντικές πρωτοβουλίες προκειμένου να προωθηθεί ένας ανθεκτικός προορισμός. Επιπλέον, η συγκριτική ανάλυση με το Cinque Terre αποκαλύπτει τις βέλτιστες πρακτικές που μπορούν να προσαρμοστούν για την ενίσχυση της βιωσιμότητας του Πηλίου. Οι πρακτικές αυτές δεν επικεντρώνονται μόνο στη διατήρηση του περιβάλλοντος, αλλά προωθούν επίσης την εμπλοκή της κοινότητας και την οικονομική ανθεκτικότητα, οι οποίες είναι απαραίτητες για τη διατήρηση ενός πράσινου προορισμού (Zhang X, 2022) Με την υιοθέτηση τέτοιων στρατηγικών, το Πήλιο Μαγνησίας μπορεί να ενισχύσει την

ελκυστικότητα του ως τουριστικού προορισμού, διασφαλίζοντας παράλληλα τη βιώσιμη διαχείριση των φυσικών του πόρων. Αυτή η ισορροπημένη προσέγγιση δεν ωφελεί μόνο το περιβάλλον, αλλά προάγει επίσης ένα ισχυρότερο αίσθημα κοινοτικής ιδιοκτησίας και υπερηφάνειας μεταξύ των κατοίκων της περιοχής.

Τα ευρήματα της παρούσας έρευνας υπογραμμίζουν τη σημασία της ανάπτυξης ενός ολοκληρωμένου σχεδίου διαχείρισης που δίνει προτεραιότητα σε φιλικές προς το περιβάλλον πρακτικές, ενώ παράλληλα προωθεί τη δέσμευση της κοινότητας και την ανθεκτικότητα των τουριστικών προορισμών. Η μελέτη αυτή αναδεικνύει αρκετές κρίσιμες γνώσεις, συμπεριλαμβανομένης της ανάγκης για βιώσιμες τουριστικές πρακτικές που όχι μόνο μειώνουν τις περιβαλλοντικές επιπτώσεις αλλά και ενισχύουν την τοπική οικονομία. Επιπλέον, υπογραμμίζει τη σημασία της συνεργασίας μεταξύ των ενδιαφερομένων μερών - τοπικών κυβερνήσεων, επιχειρήσεων και μελών της κοινότητας - για τη δημιουργία μιας ενιαίας προσέγγισης προς την κατεύθυνση της αποτελεσματικής διαχείρισης των πόρων. Η Ελλάδα στον τομέα του σχεδιασμού και της διαχείρισης στρατηγικών σχεδίων έχει ακόμη να διανύσει μεγάλα βήματα, ώστε να φθάσει στο επιθυμητό σημείο, με την ενσωμάτωση κατάλληλων μέτρων και πολιτικών. Μπορούμε πιο συγκεκριμένα να πούμε πως ενώ έχουν γίνει σημαντικά βήματα στο πλαίσιο της βιωσιμότητας και της βιώσιμης τουριστικής ανάπτυξης, υπάρχει μεγάλο περιθώριο βελτίωσης στον τομέα της ανθεκτικότητας.

Για την προώθηση του βιώσιμου τουρισμού και την ενίσχυση της ανθεκτικότητας προορισμών όπως το Πήλιο Μαγνησίας, είναι ζωτικής σημασίας για τους φορείς χάραξης πολιτικής να εφαρμόσουν ένα ολοκληρωμένο πλαίσιο που θα δίνει προτεραιότητα στη διατήρηση του περιβάλλοντος, τη δέσμευση της κοινότητας και την οικονομική βιωσιμότητα (Pegkas N. 2020). Το πλαίσιο αυτό θα πρέπει να περιλαμβάνει αυστηρούς κανονισμούς σχετικά με τη χρήση των πόρων, να παρέχει κίνητρα για φιλικές προς το περιβάλλον πρακτικές μεταξύ των τοπικών επιχειρήσεων και να προωθεί εκπαιδευτικά προγράμματα που ευαισθητοποιούν για τη σημασία της αειφορίας (Achour N, 2015). Επιπλέον, η συνεργασία με τους ενδιαφερόμενους φορείς, συμπεριλαμβανομένων των τοπικών κοινοτήτων, των περιβαλλοντικών οργανώσεων και των τουριστικών επιχειρήσεων, είναι απαραίτητη για να διασφαλιστεί ότι οι πρωτοβουλίες είναι αποτελεσματικές και πολιτισμικά ευαίσθητες. Αυτή η συνεργασία μπορεί να προωθήσει

μια πιο περιεκτική προσέγγιση στην τουριστική ανάπτυξη, διασφαλίζοντας ότι λαμβάνονται υπόψη οι διαφορετικές προοπτικές και ανάγκες όλων των μερών. Επιπλέον, οι υπεύθυνοι χάραξης πολιτικής θα πρέπει να δώσουν προτεραιότητα στη δημιουργία ενός πλαισίου βιώσιμου τουρισμού που θα ευθυγραμμίζεται με τις προσπάθειες διατήρησης του περιβάλλοντος, ενώ παράλληλα θα προωθεί την οικονομική ανάπτυξη σε αυτές τις περιοχές.

Κατά την ανάπτυξη αποτελεσματικών στρατηγικών για τη βιώσιμη διαχείριση, οι υπεύθυνοι χάραξης πολιτικής θα πρέπει να εξετάσουν το ενδεχόμενο ενσωμάτωσης καινοτόμων πρακτικών που προωθούν τη φυσική και πολιτιστική κληρονομιά της περιοχής, αντιμετωπίζοντας παράλληλα τις μοναδικές προκλήσεις που αντιμετωπίζουν οι τοπικές κοινότητες. Αυτό μπορεί να επιτευχθεί μέσω της προώθησης πρωτοβουλιών οικολογικού τουρισμού, οι οποίες όχι μόνο βελτιώνουν τις εμπειρίες των επισκεπτών αλλά και διασφαλίζουν τη διατήρηση των τοπικών οικοσυστημάτων. Επιπλέον, η προώθηση των εταιρικών σχέσεων με τους τοπικούς ενδιαφερόμενους φορείς θα είναι απαραίτητη για τη δημιουργία μιας συνεργατικής προσέγγισης στη διαχείριση των πόρων και τη συμμετοχή της κοινότητας. Αυτό όχι μόνο θα ενισχύσει την αποτελεσματικότητα του διαχειριστικού σχεδίου, αλλά και θα διασφαλίσει ότι οι διαφορετικές φωνές της κοινότητας ακούγονται και λαμβάνονται υπόψη στις διαδικασίες λήψης αποφάσεων (Haldon S, 2020).

Οι μελλοντικές ερευνητικές κατευθύνσεις για την ενίσχυση της βιωσιμότητας και της ανθεκτικότητας των πράσινων προορισμών όπως το Πήλιο Μαγνησίας θα πρέπει να επικεντρωθούν στην ανάπτυξη ολοκληρωμένων πλαισίων που ενσωματώνουν οικολογικούς, κοινωνικούς και οικονομικούς παράγοντες. Αυτά τα πλαίσια θα πρέπει να δίνουν έμφαση στη δέσμευση των ενδιαφερόμενων μερών, ώστε να διασφαλίζεται η ενσωμάτωση των διαφορετικών αναγκών και προοπτικών των τοπικών κοινοτήτων. Επιπλέον, η μελλοντική έρευνα θα πρέπει να διερευνήσει καινοτόμες πρακτικές στη διαχείριση του βιώσιμου τουρισμού που μπορούν να ενισχύσουν τόσο την προστασία του περιβάλλοντος όσο και την οικονομική βιωσιμότητα (Jayasighe G et al. 2024).

Προκειμένου να προωθηθεί η κατανόηση των πρακτικών βιώσιμου τουρισμού, η μελλοντική έρευνα θα μπορούσε να διερευνήσει καινοτόμες στρατηγικές που αξιοποιούν τη συμμετοχή της τοπικής κοινότητας και τη συνεργασία των ενδιαφερόμενων φορέων. Οι στρατηγικές αυτές θα μπορούσαν να περιλαμβάνουν την ανάπτυξη προγραμμάτων

κατάρτισης που ενδυναμώνουν τους κατοίκους της περιοχής να συμμετέχουν ενεργά στον σχεδιασμό και τη διαχείριση του τουρισμού. Επιπλέον, συγκριτικές μελέτες που αφορούν άλλους επιτυχημένους πράσινους προορισμούς, θα μπορούσαν να παράσχουν πολύτιμες πληροφορίες για το Πήλιο, αναδεικνύοντας τις βέλτιστες πρακτικές και τους τομείς που χρήζουν βελτίωσης. Μια τέτοια έρευνα θα μπορούσε επίσης να διερευνήσει τον ρόλο της δέσμευσης της κοινότητας στη διατήρηση αυτών των πρακτικών, η οποία είναι απαραίτητη για την προώθηση ενός ανθεκτικού τουριστικού μοντέλου (Dwyer L. 2023).

Για την περαιτέρω ενίσχυση της ανθεκτικότητας των πράσινων προορισμών, η μελλοντική έρευνα θα πρέπει να διερευνήσει τον ρόλο της τεχνολογίας στην προώθηση πρωτοβουλιών βιώσιμου τουρισμού και στον μετριασμό των περιβαλλοντικών επιπτώσεων. Επιπλέον, η έρευνα θα πρέπει να διερευνήσει τις δυνατότητες εμπλοκής της κοινότητας στις διαδικασίες λήψης αποφάσεων, ώστε να διασφαλιστεί ότι οι τοπικές προοπτικές ενσωματώνονται στην ανάπτυξη βιώσιμων πρακτικών. Αυτό μπορεί να ενισχύσει την ανθεκτικότητα του προορισμού και να προωθήσει την αίσθηση της ιδιοκτησίας μεταξύ των κατοίκων, οδηγώντας τελικά σε πιο βιώσιμες πρακτικές διαχείρισης. Επιπλέον, μελλοντικές μελέτες θα μπορούσαν να διερευνήσουν το ρόλο της τεχνολογίας στη διευκόλυνση αυτής της εμπλοκής, εξετάζοντας εργαλεία που μπορούν να συλλέγουν και να αναλύουν αποτελεσματικά τα σχόλια της κοινότητας.

Εκτός από τις τεχνολογικές εξελίξεις, η διερεύνηση των στρατηγικών εμπλοκής της κοινότητας μπορεί να προσφέρει πολύτιμες πληροφορίες για την προώθηση βιώσιμων πρακτικών στους τομείς του τουρισμού.

Οι μελλοντικές ερευνητικές κατευθύνσεις θα πρέπει να επικεντρωθούν στην ενσωμάτωση των βιώσιμων πρακτικών και της συμμετοχής της κοινότητας για την ενίσχυση της ανθεκτικότητας των πράσινων προορισμών όπως το Πήλιο Μαγνησίας, αντλώντας παράλληλα συγκριτικές γνώσεις από επιτυχημένα μοντέλα. Αυτή η προσέγγιση όχι μόνο θα συμβάλει στην οικολογική βιωσιμότητα της περιοχής, αλλά και θα δώσει τη δυνατότητα στις τοπικές κοινότητες να συμμετέχουν ενεργά στη διατήρηση της πολιτιστικής και φυσικής κληρονομιάς τους. Επιπλέον, η διερεύνηση του ρόλου της τεχνολογίας στην προώθηση του οικολογικού τουρισμού και η ανάλυση των προτύπων συμπεριφοράς των επισκεπτών μπορεί να παράσχει πολύτιμα δεδομένα για την ενημέρωση μελλοντικών στρατηγικών διαχείρισης. Η έρευνα αυτή θα μπορούσε να

αναδείξει αποτελεσματικές πρακτικές και καινοτόμα εργαλεία που ενισχύουν την εμπλοκή της κοινότητας, ενώ παράλληλα προωθούν την αειφόρο τουριστική ανάπτυξη. Επιπλέον, η εξέταση των πιθανών επιπτώσεων της κλιματικής αλλαγής στη διαχείριση των προορισμών θα είναι απαραίτητη για τη διαμόρφωση ανθεκτικών στρατηγικών που μπορούν να προσαρμοστούν στις περιβαλλοντικές προκλήσεις. (Lambropoulos, 2021).

10.2 ΕΙΔΙΚΑ ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ ΓΙΑ ΤΟ ΠΗΛΙΟ

Λαμβάνοντας υπόψη τα συμπεράσματα της βιβλιογραφίας αλλά κυρίως τα αποτελέσματα των συνεντεύξεων που πραγματοποιήθηκαν σε εμπλεκόμενους φορείς του Πηλίου, μπορούμε να εξαγάγουμε κάποια ειδικότερα συμπεράσματα για την περιοχή, την παρούσα κατάσταση του τουρισμού, αν και σε ποιο βαθμό εφαρμόζονται πράσινες στρατηγικές διαχείρισης, πώς επηρεάζουν τη βιωσιμότητα οι επισκέπτες, αν υπάρχει συνεργασία μεταξύ των φορέων, πώς μπορεί το Πήλιο να αναπτυχθεί περισσότερο και ποιες πολιτικές θα μπορούσαν να επηρεάσουν και να διαμορφώσουν την ανθεκτικότητα του. Πιο συγκεκριμένα από την ανάλυση των αποτελεσμάτων της μεθοδολογίας γίνεται ξεκάθαρο πως :

- Η σημερινή κατάσταση του τουρισμού στο Πήλιο βρίσκεται σε πολύ καλά επίπεδα, έχοντας αποκατασταθεί πλήρως η επισκεψιμότητα της περιοχής, παρά τις μεγάλες καταστροφές και την αρνητική εικόνα που δημιουργήθηκε για την περιοχή πριν ενάμιση περίπου χρόνο, με τη καταιγίδα Daniel. Φαίνεται λοιπόν πως τα αντανakλαστικά τόσο της πολιτείας όσο και των τοπικών φορέων και της κοινότητας λειτούργησαν γρήγορα και σε ικανοποιητικό βαθμό, με τον τουρισμό να έχει επανέλθει σχεδόν στα κανονικά επίπεδα.
- Αυτό που φαίνεται σίγουρα να αποτελεί πρόβλημα είναι η μη ύπαρξη ενός ενιαίου πλαισίου δράσεων και εφαρμογής πολιτικών σχεδιασμού και διαχείρισης, αφού δεν υπάρχει ένας φορέας ο οποίος να συντονίζει τις δράσεις Περιφέρειας, Δήμων και επιχειρήσεων και να επιβλέπει την εφαρμογή τους.
- Επίσης δεν υπάρχει όπως φαίνεται ένα ξεκάθαρο σχέδιο διαχείρισης και προβολής περιοχής, ούτε κάποιο ουσιαστικό πλάνο εφαρμογής στρατηγικών ή πολιτικών πράσινου τουρισμού στην περιοχή. Ο πράσινος τουρισμός αλλά και η προώθηση του προορισμού ως πράσινου, βρίσκονται σε θεωρητικό επίπεδο.

- Είναι βέβαια ξεκάθαρη η πρόθεση αλλά και οι προσπάθειες προώθησης ολοένα και περισσότερο εναλλακτικών μορφών τουρισμού στην περιοχή, όπως επίσης και η επιθυμία το τουριστικό μοντέλο να βασιστεί στη βιωματική εμπειρία του επισκέπτη, ο οποίος θα γνωρίσει την αυθεντική ταυτότητα του τόπου.
- Τα ιδιαίτερα φυσικά χαρακτηριστικά του Πηλίου είναι αυτά που το καθιστούν μοναδικό τουριστικό προορισμό και η προστασία τους θα πρέπει να γίνει οργανωμένα και με τρόπο ουσιαστικό, ώστε να έχουμε τα επιθυμητά αποτελέσματα και όχι απλά να αποτελούν μέρος ενός σχεδίου μάρκετινγκ – προβολής.
- Χρηματοδότηση και επενδυτικά προγράμματα θα βοηθήσουν περαιτέρω στην ανάπτυξη και τον εκσυγχρονισμό των επιχειρήσεων
- Τέλος η συνεργασία όλων των φορέων κρίνεται εξαιρετικά σημαντική για την εφαρμογή των κατάλληλων πρακτικών διαχείρισης, με την συμμετοχή της κοινότητας τόσο στον σχεδιασμό όσο και ως μέρος της εμπειρίας του επισκέπτη, να είναι απαραίτητη.

Επομένως, με βάση τα ανωτέρω μπορούμε να συμπεράνουμε πως υπάρχει αρχικά η ανάγκη δημιουργίας ενός φορέα, στον οποίο θα συμμετέχουν εκπρόσωποι όλων των φορέων, της Περιφέρειας, των Δήμων, των κοινοτήτων και των επιχειρηματιών και ο οποίος θα λαμβάνει τις αποφάσεις τόσο του σχεδιασμού αλλά και της εφαρμογής των αποφάσεων του, μέσα από τον οποίο θα συντονίζεται η δράση όλων των εμπλεκομένων, με στόχο να υπάρχει ένα κοινό σχέδιο προβολής της περιοχής όσο και διαχείρισης των τυχόν κρίσεων που μπορεί να εμφανιστούν μελλοντικά, ώστε οι οποιεσδήποτε δράσεις να γίνονται συντονισμένα και όχι σπασμωδικά. Είναι φανερό πως το Πήλιο, ως προορισμός έχει δυνατότητες περαιτέρω ανάπτυξης, μιας ανάπτυξης όμως που θα χαρακτηρίζεται από ήπιο και όχι μαζικό τουρισμό και θα σέβεται το φυσικό πλούτο και τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά της περιοχής.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Ελληνόγλωσση

Κοκκώσης Χ., Τσάρτας Π., Βιώσιμη Τουριστική Ανάπτυξη και Περιβάλλον, 2001, Κεφ. 7, σελ. 147-162

Εθνικός Κλιματικός Νόμος 4936/2022

Στρατηγική μελέτη περιβαλλοντικής εκτίμησης του προγράμματος «ΘΕΣΣΑΛΙΑ 2021-2027»

Περιφερειακό πρόγραμμα ανάπτυξης Θεσσαλίας 2021-2025

Ξενόγλωσση

Abdellatif, H., Hicham, B., & Karim, B. (2024). Responsible green tourism: A new path for eco-friendly tourism development. *International Journal of Economic Perspectives*, 18(2), 560–589

Achour, N., Pantartzis, E., Pascale, F., & Price, A.. (2015). Integration of resilience and sustainability: from theory to application. *International Journal of Disaster Resilience in the Built Environment*, 6. <https://doi.org/10.1108/ijdrbe-05-2013-0016>

Arvanitis. P., 2020. Making Domestic Destinations Attractive; An Empirical Study from Mountainous Greece. *International Journal of Cultural and Digital Tourism*, 6,

Asprogerakas, E., & Τασοπούλου, Α.. (2024). From sustainability to resilience: Tracing the transition path for spatial planning policy in Greece. *European Spatial Research and Policy*. <https://doi.org/10.18778/1231-1952.31.1.04>

Bănică, A., Kourtit, K., & Nijkamp, P.. (2020). Natural disasters as a development opportunity: a spatial economic resilience interpretation. *Review of Regional Research*, 40. <https://doi.org/10.1007/s10037-020-00141-8>

Bangwayo-Skeete, P., & Skeete, R. W.. (2020). Modelling tourism resilience in small island states: a tale of two countries. *Tourism Geographies*, 23. <https://doi.org/10.1080/14616688.2020.1750684>

Biasi, R., Collotti, F. V., & Curioni, S. B.. (2024). Returning to Integrated Landscape Management as an Approach to Counteract Land Degradation in Small Mediterranean Islands: The Case Study of Stromboli (Southern Tyrrhenian Sea, Italy). *Land*, 13. <https://doi.org/10.3390/land13111949>

Calgaro, E., Lloyd, K., & Dominey-Howes, D.. (2013). From vulnerability to transformation: a framework for assessing the vulnerability and resilience of tourism destinations. *Journal of Sustainable Tourism*, 22. <https://doi.org/10.1080/09669582.2013.826229>

Cheirchanteri, G.. (2024). Climate Change and the Effect of Natural Disasters on the Tourism of Architectural, Cultural Heritage Sites: The Case of Broader Area of Thessaly, Greece. ARPHA Proceedings, 1. <https://doi.org/10.3897/ap.7.e0154>

Chon K. S., Olsen M. D. (1989) Applying the strategic management process in the management of tourism organizations. TOURISM MANAGEMENT, 206-213

Congi, M. P., Campo, V., Cipolloni, C., Delmonaco, G., Guerrieri, L., Iadanza, C., ... Trigila, A.. (2014). Landslide risk impact management and web services for improving resilience: the LIFE+IMAGINE project approach. EGU General Assembly Conference Abstracts.

Dastgerdi, A. S., Sargolini, M., Allred, S. B., Chatrchyan, A., Drescher, M., & DeGeer, C.. (2022). Climate change risk reduction in cultural landscapes: Insights from Cinque Terre and Waterloo. Land Use Policy, 123. <https://doi.org/10.1016/j.landusepol.2022.106359>

Della Corte, V., Del Gaudio, G., Sepe, F., & Luongo, S., 2021. Destination resilience and innovation for advanced sustainable tourism management: A bibliometric analysis. Sustainability. [mdpi.com](https://doi.org/10.3390/su1209133)

D'onofrio, R. & Trusiani, E., 2018. Strategies and Actions to Recover the Landscape after Flooding: The Case of Vernazza in the Cinque Terre National Park (Italy).

Duarte, C. M., Cousins, R., Ficociello, M. A., Williams, I. D., & Khowala, A.. (2024). Advancing Global Climate and Biodiversity Goals Through Regenerative Tourism. Sustainability, 16. <https://doi.org/10.3390/su16209133>

Dwyer, L.. (2023). Tourism Development to Enhance Resident Well-Being: A Strong Sustainability Perspective. Sustainability, 15. <https://doi.org/10.3390/su15043321>

Eckert, C., & Pechlaner, H.. (2019). Alternative Product Development as Strategy Towards Sustainability in Tourism: The Case of Lanzarote. Sustainability, 11. <https://doi.org/10.3390/su11133588>

Espiner, S., Orchiston, C., & Higham, J.. (2017). Resilience and sustainability: a complementary relationship? Towards a practical conceptual model for the sustainability–resilience nexus in tourism. Journal of Sustainable Tourism, 25. <https://doi.org/10.1080/09669582.2017.1281929>

Ferraria, S., Carlo Alberto Pratesi a University of Calabria /. 2013. S. Ferrari & C.A. Pratesi: National Parks in Italy.... Matkailututkimus, 8

Font, X., Tribe, J., (2001). Promoting Green Tourism: the Future of Environmental Awards, International Journal of Tourism Research, 3, 9-21

Furqan, A., Mat Som A.P. and Hussin R. (2010). PROMOTING GREEN TOURISM FOR FUTURE SUSTAINABILITY. Theoretical and Empirical Researches in Urban Management , Vol. 5, No. 8 (17)

Haldon, J., Eisenberg, M., Mordechai, L., Izdebski, A., & White, S.. (2020). Lessons from the past, policies for the future: resilience and sustainability in past crises. Environment Systems & Decisions, 40. <https://doi.org/10.1007/s10669-020-09778-9>

Helms, M. M., & Nixon, J.. (2010). Exploring SWOT analysis – where are we now?. Journal of Strategy and Management, 3. <https://doi.org/10.1108/17554251011064837>

Holling, C.S. (1973). "Resilience and Stability of Ecological Systems". Annual Review of Ecology and Systematics, 4(1), 1-23

Holling, C. S.. (2007). RESILIENCE AND STABILITY OF ECOLOGICAL SYSTEMS C. S. Holling September 1973.

Hong, S., Kim J., (2003). IMPLICATIONS OF POTENTIAL GREEN TOURISM DEVELOPMENT, Annals of Tourism Research, Vol. 30, No. 2, pp. 323–341. doi:10.1016/S0160-7383(02)00060-9

Jabareen, Y.. (2012). Planning the resilient city: Concepts and strategies for coping with climate change and environmental risk. Cities, 31. <https://doi.org/10.1016/j.cities.2012.05.004>

Jayasinghe, G., Perera, T. A. N. T., Perera, H. A. T. N., Karunarathne, H., Manawadu, L., Weerasinghe, V. P. A., ... Haigh, R.. (2024). A systematic literature review on integrating disaster risk reduction (DRR) in sustainable tourism (SusT): Conceptual framework for enhancing resilience and minimizing environmental impacts. International Journal of Disaster Risk Reduction, 111. <https://doi.org/10.1016/j.ijdr.2024.104742>

Khan, M. R., Khan, H. U. R., Lim, C. K., Tan, K. L., & Ahmed, M. F.. (2021). Sustainable Tourism Policy, Destination Management and Sustainable Tourism Development: A Moderated-Mediation Model. Sustainability, 13. <https://doi.org/10.3390/su132112156>

Kirovska, Z. (2011). Strategic management within the tourism and the world globalization, UTMS Journal of Economics, ISSN 1857-6982, University of Tourism and Management, Skopje, Vol. 2, Iss. 1, pp. 69-76

Klein, R. J. T., Nicholls, R. J., & Thomalla, F.. (2003). Resilience to natural hazards: How useful is this concept?. Environmental Hazards, 5. <https://doi.org/10.1016/j.hazards.2004.02.001>

- Lagarias, A., & Stratigea, A.. (2022). Coastalization patterns in the Mediterranean: a spatiotemporal analysis of coastal urban sprawl in tourism destination areas. *Geojournal*, 88. <https://doi.org/10.1007/s10708-022-10756-8>
- Lampropoulos, V., Παναγιωτοπούλου, Μ., & Stratigea, A.. (2021). Assessing the Performance of Current Strategic Policy Directions towards Unfolding the Potential of the Culture–Tourism Nexus in the Greek Territory. *Heritage*, 4. <https://doi.org/10.3390/heritage4040177>
- Laaroussi, S. I., Rjoub H., & Wing-Keung Wong, (2020). Sustainability of Green Tourism among International Tourists and Its Influence on the Achievement of Green Environment: Evidence from North Cyprus, *Sustainability*, 12, 5698; doi:10.3390/su12145698
- Li, R., Li, Y., Ruan, W.-Q., Zhang, S.-N., & Wang, M.-Y.. (2024). Cultural resilience of heritage sites: Dimension exploration and scale development. *Journal of Hospitality and Tourism Management*, 61. <https://doi.org/10.1016/j.jhtm.2024.11.005>
- Martini, U., & Buffa, F.. (2020). Marketing for Sustainable Tourism. *Sustainability*, 12. <https://doi.org/10.3390/su12052014>
- Marchese, D., Reynolds, E., Bates, M., Morgan, H. G., Clark, S. S., & Linkov, I.. (2017). Resilience and sustainability: Similarities and differences in environmental management applications. *The Science of the Total Environment*, 613-614. <https://doi.org/10.1016/j.scitotenv.2017.09.086>
- Marbawi, M., Dharma, Y., Faliza, N., Fakhrial, H., & Malinda, R.. (2024). Risk Management Strategies in the Tourism Industry: Developing an ANP Model for Risk Reduction and Resilience Enhancement Amid Crises. *Journal of Ecohumanism*, 3. <https://doi.org/10.62754/joe.v3i8.4916>
- Morales, A., McCabe, S., & Cisneros-Martínez, J. D.. (2023). Is Social Tourism a Vector for Destination Resilience to External Shocks? Evidence From Spain. *Journal of Travel Research*, 63. <https://doi.org/10.1177/00472875231200493>
- Muangasame, K., & Tan, E.. (2022). Phygital rural cultural heritage: a digitalisation approach for destination recovery and resilience. *Worldwide Hospitality and Tourism Themes*, 15. <https://doi.org/10.1108/whatt-08-2022-0096>
- Praptika, I. P. G. E., Yusuf, M., & Heslinga, J.. (2024). How can communities better prepare for future disasters? Learning from the tourism community resilience model from Bali, Indonesia. *Journal of Tourism Futures*, 10. <https://doi.org/10.1108/jtf-04-2023-0092>
- Pegkas, P.. (2020). Interrelationships between tourism, energy, environment and economic growth in Greece. *Anatolia*, 31. <https://doi.org/10.1080/13032917.2020.1795893>
- Rodriguez-Barboza, J. R., de María Sánchez Aguirre, F., Ruiz-Villavicencio, R. E., Asto-Jinez, J. M., Mejia-Guerrero, H., Carreño-Flores, O. D., & Ruiz-Tejada, J. O.. (2024). Resilience and Recovery: Public Policy and Development in Sustainable Tourism for Peru and International Best

Practices in the Context of Sdgs. Journal of Lifestyle and Sdgs Review, 4. <https://doi.org/10.47172/2965-730x.sdgsreview.v4.n00.pe01636>

Roostaie, S., Nawari, N. O., & Kibert, C. J.. (2019). Sustainability and resilience: A review of definitions, relationships, and their integration into a combined building assessment framework. Building and Environment, 154. <https://doi.org/10.1016/j.buildenv.2019.02.042>

Sepúlveda, W. S., & Bustamante-Caballero, S. P.. (2023). Segmentation and factors associated with the resilience of touristic SMEs: Results from Colombia. Tourism and Hospitality Research, 24. <https://doi.org/10.1177/14673584231165945>

Sharma, S., Dogra, J., & Khan, S.. (2024). Destination resilience and transformations in the tourism sector: new tendencies in destination development and management. Tourism & Management Studies, 20. <https://doi.org/10.18089/tms.20240402>

Scott, M.. (2013). Resilience: a Conceptual Lens for Rural Studies?. Geography Compass, 7. <https://doi.org/10.1111/gec3.12066>

Štreimikienė, D.. (2023). Sustainability Assessment of Tourism Destinations from the Lens of Green Digital Transformations. Journal of Tourism and Services, 14. <https://doi.org/10.29036/jots.v14i27.651>

Traskevich, A. & Fontanari, M., 2023. Tourism potentials in post-COVID19: The concept of destination resilience for advanced sustainable management in tourism. Tourism Planning & Development. [researchgate.net](https://www.researchgate.net)

Voghera, A., & Giudice, B.. (2019). Evaluating and Planning Green Infrastructure: A Strategic Perspective for Sustainability and Resilience. Sustainability, 11. <https://doi.org/10.3390/su11102726>

Lagodiienko V., Sarkisian H., Dobrianska N., Krupitsa I, Bairachna O., Shepeleva O., (2022). GREEN TOURISM AS A COMPONENT OF SUSTAINABLE DEVELOPMENT OF THE REGION. Management Theory and Studies for Rural Business and Infrastructure Development eISSN 2345-0355. 2022. Vol. 44. No. 3: 254-262

Wagenseil U., Wyss M. & Huck L., (2024) The Case of Sustainable Tourism Development in Alpine Destinations: Importance, Implementation, and the Role of the Local DMO, Tourism Planning & Development, 21:6, 659-681, DOI: 10.1080/21568316.2022.2107561

Waligo V. M., Clarke J., Hawkins R., (2013) Implementing sustainable tourism: A multi-stakeholder involvement management framework, Tourism Management 36 (2013) 342e353

Wang, T., Yang, Z., Chen, X., & Han, F.. (2022). Bibliometric Analysis and Literature Review of Tourism Destination Resilience Research. International Journal of Environmental Research and Public Health, 19. <https://doi.org/10.3390/ijerph19095562>

Wani, A. K., Rahayu, F., Amor, I. B., Quadir, M., Murianingrum, M., Parnidi, P., ... Latifah, E.. (2024). Environmental resilience through artificial intelligence: innovations in monitoring and management. *Environmental Science and Pollution Research*, 31. <https://doi.org/10.1007/s11356-024-32404-z>

Walker, B., Holling, C. S., Carpenter, S. R., & Kinzig, A. P.. (2004). Resilience, Adaptability and Transformability in Social-ecological Systems. *Ecology and Society*, 9. <https://doi.org/10.5751/es-00650-090205>

Zhang, X., Zhong, L., & Yu, H.. (2022). Sustainability assessment of tourism in protected areas: A relational perspective. *Global Ecology and Conservation*, 35. <https://doi.org/10.1016/j.gecco.2022.e02074>

Zhang, F., Lv, Y., & Sarker, M. N. I.. (2024). Resilience and recovery: A systematic review of tourism governance strategies in disaster-affected regions. *International Journal of Disaster Risk Reduction*, 103. <https://doi.org/10.1016/j.ijdr.2024.104350>

ΔΙΑΔΙΚΤΥΟ

www.dianeosis.org

www.greendestinations.org

www.parconazionale5terre.it

www.pelionfestival.com

ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ ΣΥΝΕΝΤΕΞΕΩΝ

1. Ποια είναι η σημερινή κατάσταση του τουρισμού στο Πήλιο και ποιες οι συνέπειες της κακοκαιρίας Daniel που έπληξε την περιοχή πριν ενάμιση χρόνο;
2. Ποιες πρωτοβουλίες έχουν αναληφθεί μέχρι σήμερα για την ανάκαμψη του Πηλίου και την προώθηση του πράσινου τουρισμού στην περιοχή;
3. Ποιες είναι οι βασικές προκλήσεις και εμπόδια που αντιμετωπίζετε στην εφαρμογή στρατηγικών πράσινου τουρισμού;
4. Πώς επηρεάζουν οι επισκέπτες τη βιωσιμότητα του τουριστικού μοντέλου της περιοχής;
5. Πώς μπορούν οι τοπικές επιχειρήσεις να υιοθετήσουν πιο βιώσιμες πρακτικές και τι κίνητρα θα χρειάζονταν για αυτό;
6. Ποιος είναι ο ρόλος της τοπικής αυτοδιοίκησης και άλλων φορέων στη διαμόρφωση στρατηγικών για τον πράσινο τουρισμό; Υπάρχει ουσιαστική συνεργασία μεταξύ των φορέων και των τοπικών επιχειρήσεων;
7. Πώς μπορεί το Πήλιο να διαφοροποιηθεί ως πράσινος τουριστικός προορισμός και να αποκτήσει ανταγωνιστικό πλεονέκτημα;
8. Ποιες πολιτικές ή προγράμματα θα μπορούσαν να ενισχύσουν την βιώσιμη ανάπτυξη του τουρισμού στο Πήλιο και την ανθεκτικότητά του;